

Niina Nykänen

Martta Shiberu

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK), diakonin virkakelpoisuus

Opinnäytetyö, 2019

NUORTEN MIESTEN OSALLISUUDEN TUKEMINEN PÄIHDEKUNTOUTUJILLE SUUNNATUN TOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ

TIIVISTELMÄ

Nykänen, Niina, Shiberu, Martta

Nuorten miesten osallisuuden tukeminen päihdekuntoutujille suunnatun toiminnan kehittämisessä.

62s., 2 liitettä.

Kevät 2019.

Diakoni-ammattikorkeakoulu.

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat nuorten kokemat haasteet elämänkulun nivelvaiheissa sekä miten Kristillinen alkoholisti- ja narkomaanityö ry (KAN ry) voi kolmannen sektorin palveluntarjoajana kehittää toimintaansa syrjäytymisprosessissa elävää nuorta osallistavaksi. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä KAN ry:n kanssa.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, siitä miten nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan voidaan tukea sekä millä keinoin nuorten osallisuutta voidaan lisätä heille suunnatun toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksen kohderyhmä valikoitui KAN ry:n kautta. Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla, joka toteutettiin puhelimitse viidelle 20–24 vuotiaalle nuorelle miehelle. Haastatteluteemat käsittelivät nuoren haasteita elämänkulun nivelvaiheissa, toisen ihmisen tukea ja merkitystä, sekä sitä miten KAN ry voisi tukea nuoria. Aineisto analysoitiin ja raportoitiin teemojen luomaa struktuuria mukaillen.

Tulosten mukaan nuorten haasteet olivat päihteet, säännöllisten harrastusten puute, näköalattomuus ja kiinnittymättömyys perheeseen, kotiin, kouluun, ammattioppilaitokseen ja työelämään. Kaikkien haastateltavien perhesuhteet olivat ongelmallisia ja suhde nuorelle tärkeäksi nimeämiin aikuishenkilöihin oli katkenut. Suhde ikätovereihin oli säilynyt kaikista vaikeuksista huolimatta. Suurin osa haastateltavista nuorista toivoi henkilökohtaista tukea ryhmätoiminnan sijaan.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nuori tarvitsee varhaisempaa tukea ja annetun tuen tulisi olla yksilöllisempää. KAN ry voi tukea nuoren osallisuutta toimijuuden vahvistamisen kautta. Lisäksi voidaan todeta, että nuorelle tärkeiden sosiaalisten suhteiden kartoittaminen ja vahvistaminen voi toimia yhtenä syrjäytymisen ehkäisykeinona. Jatkossa voisi tutkia kaverisuhteiden merkitystä, silloin kun nuoren kaikki muut ihmissuhteet ovat katkenneet.

Asiasanat: nuoret, elämänkulku, nivelvaiheet, syrjäytyminen, ennaltaehkäisy, osallisuus

ABSTRACT

Nykänen Niina, Martta Shiberu

Supporting Young Men's Participation in the Development of a Client-Based Abuse Program

62 pages, two appendices.

April 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Degree Program in Social Services, option in Diaconal Work

Bachelor of Social Services

This thesis presents a study on the challenges that socially excluded young men experience in transitional phases of the life course, and the study also explores how Kristillinen alkoholisti- ja narkomaaityö (KAN ry), can develop its services to support the participation of young people who are living through the process of becoming socially excluded. The study was development-oriented and was done in cooperation with KAN ry.

This study was based on qualitative research methods aimed at understanding how to support young people's inclusion in society and what additional activities can be added to increase their participation in developing KAN ry's program. Recruiting of the subject group was done by the director of KAN ry. The material was collected using focused interviews. Themes of the focused interview were as follows: The challenges of young people in transitional life phases; the support and significance of other people; and how KAN ry can better support young people. Interviews were conducted over the phone with five 20–24-year-old males. The material was analyzed using content analysis and reported in the framework of the themes that arose in the interview materials.

The results of the study showed that the challenges these young men experienced are substance use, short-term perspective, and lack of attachment to family, to home, to school, to vocational school, and to working life, and the absence of regular hobbies. The family relationships of all the interviewees were problematic, and relationships with people they named as important in their early youth had ended. Their relationships with peers had survived despite all the difficulties. The majority of the interviewees preferred individual counseling over structured group counseling.

From the interview material it can be concluded that young people need support at an earlier stage and that they prefer individual personal support. KAN ry can support young people's participation through strengthening their sense of agency. It can also be concluded that the evaluation of a young person's important relationships and the support of those relationships can be used as a tool to prevent social exclusion. Further research is needed to find out why some personal relationships terminate, and others do not.

Keywords: life course, participation, prevention, social exclusion, transitional phases, young people

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUOREN ELÄMÄNKULKU YLÄKOULUSTA KOHTI AIKUISUUTTA	6
2.1 Nuoruudesta aikuisuuteen	6
2.2 Nuori ja ihmissuhteet.....	8
2.3 Nuoruuden nivelvaiheet	10
3 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	12
3.1 Syrjäytymisen syyt	14
3.2 Syrjäytymisen ehkäisy.....	16
3.3 Lastensuojelun asiakkuus syrjäytymisen riskitekijänä.....	19
3.4 Nuorten päihteiden käyttö	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
4.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	25
4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu.....	26
4.3 Aineiston analyysi	28
4.4 Tutkimusprosessi	31
5 TUTKIMUSTULOKSET	32
5.1 Nuoren kokemat haasteet elämänsäkulun nivelvaiheissa.....	32
5.2 Toisen ihmisen antaman tuen merkitys.....	36
5.3 Miten KAN ry voisi tukea nuoria?	37
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	39
6.1 Nuorten kohtaamat haasteet.....	40
6.2 Tuen merkitys	41
6.3 Ehdotus KAN ry:n toiminnan kehittämiseksi.....	43
6.4 Jatkotutkimusaiheet	45
6.5 Luotettavuus ja eettisyys.....	46
6.6 Pohdinta.....	50
LÄHTEET.....	52

LIITE 1. Haatattelurunko	58
LIITE 2. Saatekirje	60

1 JOHDANTO

Keväällä 2019 Suomessa arvioitiin olevan 61 163 syrjäytynyttä nuorta, joka on noin 4 788 vähemmän kuin edellisenä vuotena. Syrjäytymisen kannalta pahimmassa tilanteessa ovat ne 18–24-vuotiaat työttömät työnhakijat, joilla ei ole koulutusta tai työhistoriaa ja he ovat kokeneet pitkittyneen työttömyyden. Tällä hetkellä työttömien työnhakijoiden joukossa on tällaisia nuoria 3 150 ja heidän lisäksi niin sanotusti kadonneita muualla työvoiman ulkopuolella olevia nuoria on 829. (Myrskylä & Ristikari, 2019.)

Nuoret, jotka ovat jääneet koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle ovat merkittävässä syrjäytymisvaarassa. Tämänkaltaisista nuorista käytetään yhteiskunnallisessa keskustelussa usein nimitystä NEET-nuori (Not in Education, Employment or Training). Useimmat eurooppalaiset maat määrittivät NEET-nuoriksi 15–24-vuotiaat, jotka ovat työllisyyden, koulutuksen sekä työharjoittelun ulkopuolella. (Eurofaund, 2012. NEET`s Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe). Puhuttaessa nuorten syrjäytymisestä on hyvä muistaa, että nuorella itsellään voi olla hyvin erilainen kokemus tilanteesta. Nuorilla voi olla suunnitteilla erilaisia siirtymiä tai he tekevät omia arvopohjaisia valintoja. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 312.) Nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan myös laajaa psyykkisaineellista ongelmakokonaisuutta, yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle henkisesti putoamista, erilaisia päihderiippuvuuksia sekä rikollisuuden muotoja. Nuorten syrjäytymiseen vaikuttavat useat tekijät, kuten asumismuoto ja perheasema, huostaanotto lapsena, vanhempien heikko-osaisuus, koulutuksen puute sekä maahanmuuttajatausta. (Myrskylä 2012, 1–2.)

Lisäämällä osallisuutta estetään syrjäytymistä ja vähennetään eriarvoisuutta. Yhteiskunta edistää osallisuutta sosiaali- ja terveyspalveluilla sekä työllisyyspalveluilla. Osallisuuden lisäämisessä tärkeä rooli on myös kouluilla, työpaikoilla, järjestöillä, harrasteseuroilla, seurakunnilla ja yhdistyksillä. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Hyvinvointi ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. Osallisuus) Syrjäytymisen näkökulmasta nuoren elämänkulun koulutukselliset nivelvaiheet

ovat kriittisiä ja niiden onnistuminen on monen tekijän summa (Harjupää, Ågren & Laiho 2017,71).

Vuonna 2013 voimaan tulleen nuorisotakuun tavoite on tukea nuorta, ja tarjota mielekäs polku ja välineet, joilla edetä koulutusta ja työtä kohti. Nuorisotakuu paikkaa nuorten parissa aikaisemmin tehdyn työn lyhytjänteisyyttä ja nuoriin kohdistettujen hankkeiden sirpaleisuutta. Tavoitteena on ollut, että järjestölähtöisyys vaihtuu nuorisolähtöisyydeksi. (Valtioneuvosto. Neuvottelukunnan tulevaisuuden teesit. 2018, 1.) Nuorten parissa tehtävällä työllä on mahdollista ehkäistä ja korjata syrjäytymisen kierrettä tehokkaasti tarjoamalla nuorille kohdennettua tukea, matalan kynnyksen työtoimintaa, tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista. Tämä mahdollistaa integroitumisen ympäröivään yhteisöön ja tätä kautta yhteiskuntaan, joka puolestaan vähentää huomattavasti sosiaalisen syrjäytymisen riskejä. (European Commission. Youth Social Exclusion and Lessons from Youth Work. 2013, 4.)

Opinnäytetyömme on tehty yhteistyössä Kristillinen alkoholisti- ja narkomaaniryön (KAN ry) kanssa. Tavoitteenamme oli selvittää KAN ry:n asiakkaina olleiden nuorten omia kokemuksia nuoruuden nivelvaiheista, kartoittaa nuorten aikaisempia tukiverkostoja ja tämän hetkistä tuen tarvetta. Nivelvaiheilla tarkoitamme tässä opinnäytetyössä perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välisiä siirtymävaiheita. Lisäksi selvitimme minkälainen KAN ry:n tuottama toiminta olisi nuorten mukaan mielekästä ja heidän tulevaisuuttaan tukevaa. Kuinka saadaan nuori toiminnan kohteesta, objektista, toiminnan tekijäksi eli subjektiksi. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa tutkittua tietoa siitä, miten nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan voidaan tukea sekä millä keinoin nuorten osallisuutta voidaan lisätä heille suunnattuun toimintaan kehittämisessä.

2 NUOREN ELÄMÄNKULKU YLÄKOULUSTA KOHTI AIKUISUUTTA

Nuoren elämänkulkua tarkasteltaessa voidaan hänen elämänsä kuvata polkuna aina syntymästä alkaen. Kokonaisuudessaan elämänkulku on monimuotoinen ja ainutkertainen prosessi, joka koostuu erilaisista elämänjaksoista. Ihmisen elämänkulkuun liittyvät ja sitä muokkaavat kokemukset vaikuttavat käsitykseen itsestä. Omille kokemuksille antamat merkitykset, valinnat, ympäröivät haasteet ja yhteiskunnalliset olosuhteet ohjaavat elämänkulkua. Sitä määrittävät myös yleiset periaatteet ja yksilölliset erot. Elämänkulun polkua ohjaavat vaihtelevat normit. Tältä polulta voi poiketa erilaisten käännekohtien ja siirtymien myötä. Nuoruuden aikaa on kuvattu institutionaaliseksi elämänkuluksi, jonka ihanteena on esimerkiksi taukoamaton ja nouseva koulutus- ja uraputki. Poikkeaminen tällaiselta polulta voi tarkoittaa opiskelujen keskeytymistä tai opiskelu- ja työpaikkaa vaille jäämistä. (Juntunen 2016, 39–40.)

2.1 Nuoruudesta aikuisuuteen

Nuoruusikä on valmistautumista siirtymään lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruuden keskeisimmiksi kehitystehtäviksi katsotaan koulutukseen hakeutuminen ja ammatinvalinta. Koulutus määrittelee jatkossa nuoren myöhempiä työ- ja uramahdollisuuksia ja on merkittävä yhteiskuntaan sopeuttava tekijä. Tutkitusti onnistuneessa kehityksessä nuoret osoittivat kiinnostusta edellä mainittujen kehitystehtävien myötä syntyneisiin roolisiirtymiin ja sitoutuivat niiden kautta aikuisuuden rooliin. Onnistuminen edellä mainituissa kehitystehtävissä vaikuttaa suorasti nuoren tulevaisuuteen ja voi toimia syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. (Vasalampi, 2013, 216)

Nuoruuteen liittyy kehityksellisiä tehtäviä ja yhteiskunnallisia odotuksia. Fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehitys, sosiaalisen kentän laajentuminen ja sosiaaliskulttuurisen ympäristön muutokset määräävät nuoren kehitystä. Nuori ohjaa yhä enemmän omaa kehitystään ja omilla valinnoillaan hän luo pohjaa elämänkululle, jonka hän aikuisena elää. Fyysinen kasvu ja

hormonaaliset muutokset vaikuttavat nuoren käsitykseen itsestään ja muovaavat osaltaan hänen minäkuvaansa. Ajattelun kehittyminen ja kypsyminen luovat pohjaa nuoren moraalille ja sen periaatteille sekä lisäävät kykyä ymmärtää ja auttaa toisia ihmisiä. Aivojen kypsyamisen myötä nuori omaksuu abstraktin ja loogisen ajattelun, joka mahdollistaa uuden oppimisen. (Nurmi ym. 2014, 142, 144–147.)

Nuoreen kohdistuu erilaisia normatiivisia odotuksia, joita voidaan kutsua kehitystehtäviksi. Iän myötä ihmiseen kohdistuvat haasteet ja vaatimukset muuttuvat ja niistä selviytyminen luo pohjan hyvinvoinnille ja seuraaville kehitysvaiheille. Nuoruuden kehitystehtävinä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen ja toiseen sukupuoleen suhteiden luominen, koulutuksen hankkiminen ja työelämään ja perhe-elämään valmistautuminen sekä ideologian omaksuminen. Myöhäisnuoruudessa tai varhaisaikuisuudessa kehitystehtävät hakevat jo pysyvyyttä puolison tai elinkumppanin valinnalla, perhe-elämään valmistautumisella sekä työelämään siirtymisellä. (Nurmi ym. 2014, 149.)

2000-luvulla nuoruuden on katsottu pidentyneen, opiskeluajat ovat venyneet sekä taloudellinen autonomia ja perheen perustaminen ovat lykkääntyneet. Tilastot osoittavat, että aikuisuuteen liitetty perhe-elämän vakiintuminen on myöhentynyt ja sen vuoksi kolmeakymmentä ikävuotta on alettu pitää jonkinlaisena rajapyykkinä nuoruuden ja aikuisuuden välillä. (Aapola & Ketokivi 2005, 22.) Tällaisesta elämänculusta on tullut vähitellen standardi jälkimodernissa yhteiskunnassa, jolloin elämänvaiheen pitkittymistä pidetään ennemmin odotusarvona kuin erityisenä valintana (Aapola 2005, 257).

Nuorten oman elämän tavoitteet heijastelevat normatiivisia rakenteita aikatauluineen. Nuoret hahmottavat elämänsä peräkkäisinä siirtyminä peruskoulusta työelämään ja avio- tai avoliiton solmimisesta perheen perustamiseen. Nuoren tavoitteet muuttuvat siirtymien ja elämän muutosten myötä, esimerkiksi sen mukaan työllistyykö hän heti valmistuttuaan vai ei. Nuoret ovat yleensä optimistisia tulevaisuutensa suhteen, eivätkä yleensä vaikeidenkaan elämäntilanteiden keskellä menetä toivoa kehityksellisten haasteiden mukaisesta tulevaisuudesta. (Nurmi ym. 2014, 153–154.) Nuoren aikuistumisprosessissa koulutuksella on tärkeä rooli. Nuoret määrittelevät aikuisuudelle toisaalta institutionaalisia tai

materiaalisia ulkoisia ehtoja ja toisaalta niin sanottuja henkisiä kriteerejä. Institutionaalisia ja ulkoisia materiaalisia ehtoja ovat opiskelun päättäminen, omaan asuntoon muuttaminen ja taloudellinen toimeentulo. Henkisinä kriteereinä pidetään vastuunottoa omien asioiden ja ongelmien hoitamisesta, mahdollisesti huolenpito omasta lapsesta sekä emotionaalinen riippumattomuus vanhemmista. (Aapola 2005, 279.)

2.2 Nuori ja ihmissuhteet

Sosiaalisen ympäristön laajetessa perhe pysyy edelleen tärkeänä, vaikka nuori viettää yhä enemmän aikaa kavereiden kanssa. Yleensä nuori arvioi vanhempansa heti ystävien jälkeen läheisemmiksi ihmisiksi. Vanhemman ja nuoren välinen vuorovaikutus muuttuu enemmän keskustelelevammaksi ja perustuu yhteiseen päätöksentekoon. Hyvällä vuorovaikutuksella ja molemminpuolisella hyväksynnällä on positiivinen yhteys nuoren kehitykseen, esimerkiksi persoonallisuuden ja itsetunnon kehitykseen. Haasteet perhesuhteissa ja kasvatuksessa sekä huono vuorovaikutus lisäävät huomattavasti riskiä nuoren ongelmakäyttäytymiselle ja mielenterveysongelmille. Vanhempien vähäinen nuoren ohjaaminen, heikko tai vaihteleva kurinpito, ankarien rangaistusten käytön kanssa ennakoi nuoren käytöshäiriöitä ja rikollisuuteen taipumista. (Nurmi ym. 2014, 163,171.)

Ikätoverien vaikutus nuoreen on merkittävä. Valtaosa nuorista kuuluu johonkin ryhmään ja vain joka kymmenen nuoren on havaittu jäävän näiden ryhmien ulkopuolelle. Nuorilla on yleensä ainakin yksi ystävä ja on syytä huolestua, jos ystäviä ei ole lainkaan. Nuoren sosiaalinen asema on monin tavoin yhteydessä hänen hyvinvointiinsa. Nuoruudessa ryhmät tai kaveriporukat ovat kovin erilaisia ja harvoin ne ovat jäsenistöltään pysyviä, vaikkakin ryhmän luonne säilyy. Nuoret siirtyvät helposti ryhmästä toiseen tai kuuluvat samaan aikaan useaan eri ryhmään. Ryhmien vaihtuvuuteen vaikuttaa muun muassa luokka-asteen vaihto. Nuori hakeutuu helposti samankaltaisten nuorten ryhmään, joita yhdistää samanlaiset tekijät kuten asuinpaikka, koulu tai harrastus. Ryhmän vaikutus nuoren käytöseen voi olla merkittävä, sillä nuoren oma ajattelu ja käyttäytymismallit eivät ole vielä vakiintuneet. Kaveriryhmän negatiivinen vaikutus korostuu silloin kun

ryhmään kuuluvia yhdistää päihteet, käytöshäiriöt tai ongelmakäyttäytyminen. Tyttöjen ryhmät ovat poikien ryhmiin verrattuna kiinteämpiä ja tytöt näyttävät solmivat uusia ystävyssuhteita poikia nopeammin. (Nurmi ym. 2014, 165–170.) Teini-iässä poikien ystävyssuhteissa keskinäinen luottamuspuola kasvaa ja ystävyssuhteet muuttuvat läheisistä pinnallisiksi. Muutos ystävyssuhteissa aiheuttaa pojissa haikeudentunnetta ja he alkavat kaipaamaan lapsuuden kaverisuhteita. Suomessa tehdyn kouluterveyskyselyjen tulosten pohjalta Hukki (2010) toteaa, että sekä ala- ja yläkouluikäisten poikien kokevan voimakasta emotionaalista yksinäisyyttä. (Hukki 2010, 41)

Ystävyys perustuu vapaaehtoisuuteen, jossa kaksi ihmistä viettää toistensa kanssa aikaa ja viihtyvät yhdessä. Sukupuolesta riippumatta ystävyssuhteet ovat merkityksellisiä ja läheisiä, ja niissä on merkittävä rooli juttelemisella, rentoutumisella ja hauskanpidolla (Virtanen 2018, 241). Miesten ja poikien väliset ystävyssuhteet sisältävät runsaasti varianssia aina hierarkisoivasta sosiaalisesta pelistä läheiseen, henkilökohtaiseen kiintymykseen (Hukki 2010, 41). Nuorten miesten ystävyssuhteissa hauskanpito on tyypillinen tavoite, jonka kautta avataan tai piilotellaan henkilökohtaisen elämän haasteita tai haavoittuvuutta. Itsenäistyvä nuori mies opettelee erilaisia viestintätapoja, jotka synnyttävät tai ylläpitävät vuorovaikutussuhteita. Yksi keskeisimpiä keinoja on tuen antaminen. Ystävää voi lohduttaa, antaa neuvoja rohkaista tai keksiä piristävää tekemistä. Aikuisiän kynnyksellä olevat nuoret miehet pitävät ystävyssuhteiden rakennuspalikoina jaettua tukea, vastavuoroisuutta, välittämistä ja ymmärretyksi tulemistä. Ystävien keskuudessa voi olla oma itsensä, kun ystävät puhuvat ”samaa kieltä”. (Virtanen 2018, 240–241.)

Sukupuolinormien tuomat vaatimukset tulevat pojille tutuiksi jo varhain. Mitä vanhemmaksi pojat tulevat sitä enemmän heidän ystävyssuhteissansa huolenpidolle ja välittämisen viestinnälle asetetaan sosiaalisia rajoitteita. Vuorovaikutustilanteiden viestintäkäytänteet voivat osoittautua nuorelle miehelle haasteelliseksi, koska maskuliinisuuden odotukset ja vaatimukset vaihtelevat kontekstien mukaan. Hänen voi olla vaikea tietää mikä viestintäkäytäntö on hyväksyttävää ja mikä tuomittavaa. Nuorelle miehelle on tärkeää kuulua joukkoon ja siksi hän

saattaa jättää hakematta tarvitsemaansa tukea, jos se uhkaa joukkoon kuulumista. (Virtanen 2018, 243.)

2.3 Nuoruuden nivelvaiheet

Nivelvaiheeksi tai siirtymävaiheeksi (transition) kutsutaan nuorten aikuisten tai aikuistumassa olevien ihmisten elämänvaihetta perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen tai toiselta asteelta eteenpäin. Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä nivelvaiheita katsotaan olevan siirtymät peruskoulun alaluokilta yläkouluun ja yläkoulusta toiselle asteelle. Yleensä toisen asteen koulutuksen päättyminen ajoittuu nuorella kehityksellisesti tapahtuvaan siirtymään nuoruudesta aikuisuuteen. Tämä siirtymä on yksi tärkeimmistä elämäntien siirtymistä. (Äikäs, 2012, 20.)

Nivelvaiheissa nuoret tekevät tärkeitä koulutusväyliä ja ammattiuraa koskevia ratkaisuja. Nivelvaihe ymmärretään pidempänä siirtymävaiheena, jolloin nuori alkaa pikkuhiljaa selkiyttämään omaa suuntautumistaan ja pyrkimyksiään ja päätyy jonkinasteiseen varmuuteen elämänsä suunnasta. Koululla ja oppilaitoksella on tärkeä tehtävä tukea nuorta tässä henkilökohtaisessa kehitysprosessissa paneutumalla perusopetuksen ohella uranvalintaohjaukseen. (Opetusministeriö 2005, 10.) Siirtymillä tarkoitetaan tilanteita, joissa opiskelija siirtyy esimerkiksi koulutusasteelta toiselle, koulutuksen järjestämisestä toiseen, vaihtaa alalta toiseen tai hän siirtyy valmentavasta koulutuksesta ammatilliseen tutkintoon (Harjupää ym. 2017, 8). Erityisesti näissä edellä mainituissa siirtymissä ja niiden käännekohtissa vaaditaan yksilöltä toimijuutta. Toimijuudelle voi olla monenlaisia sisäisiä ja ulkoisia esteitä. Nuoren asettamat omat tavoitteet ja päämäärät eivät aina toteudu, jolloin uusien tavoitteiden asettaminen voi olla vaikeaa. (Vanhalakka-Ruoho, 2014, 195.) Tässä opinnäytetyössä nivelvaiheilla tarkoitetaan nuoren siirtymistä perusopetuksesta ammatilliselle toiselle asteelle, lukioon tai työelämään sekä siirtymistä toiselta asteelta työelämään tai jatko-opintoihin.

Koulutuksellisten nivelvaiheiden onnistuminen on monen tekijän summa. Nivelvaiheet ovat vaiheena herkkiä ja haastavia ja siksi myös kriittisiä syrjäytymisen

näkökulmasta. (Harjupää ym. 2017, 71.) Ensimmäiseen nivelvaiheeseen liittyvät prosessit aloitetaan jo peruskoulun kahdeksannella luokalla, jolloin tutustutaan opetussuunnitelman mukaisesti Suomen koulutusjärjestelmän rakenteisiin ja eri ammatteihin. Viimeistään yhdeksännellä luokalla oppilaanohjaus sisältää tarkempaa tietoa jatko-opintomahdollisuuksista ja nuoret pääsevät TET-jaksojen (työelämään tutustuminen) kautta tutustumaan työelämään. Yhden nivelvaiheen päättymisen ajankohta on epämääräinen. Sen voidaan katsoa päättyvän opiskelijan sitouduttua opintoihin tai nivelvaihe saattaa vielä jatkua nuoren uusien jatko-suunnitelmien tekemisen merkeissä. (Koivisto 2014, 44.)

Asepalvelus vaikuttaa nuorten elämänsä elämänkulun nivelvaiheisiin ja pitkittää siirtymiä koulutuksen ja työelämän välillä tai toisinpäin. Asevelvollisuuslaissa on määrätty, että ”jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.” (L28.12.2007/1438). Myös naisilla on mahdollisuus suorittaa vapaaehtoisena varusmiespalvelus. Yleensä varusmiespalvelus suoritetaan 19-20-vuotiaana ja erikoistapauksissa 18 ja 29 ikävuosien välillä. Varusmiespalvelusaika vaihtelee, kestäen 165, 255 tai 347 päivää. Varusmiespalveluksen voi suorittaa myös aseettomasti, jolloin palvelusaika on 255 päivää tai siviilipalveluksessa palvelusajan ollessa 347 päivää. (Puolustusvoimat 2018.)

3 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytyminen on käsitteenä haasteellinen, ja se voidaan tulkita usein leimavana. Sen käyttäminen on haastavaa niin teoreettisesti, menetelmällisesti kuin eettisestikin. Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnan, yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä. Siihen liittyy myös sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä osattomuutta ja eriarvoisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Osallisuus. 2018) Syrjäytyminen on ilmiönä laava, ja sillä tarkoitetaan usein myös laajaa psyykkisaineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle, erilaisia päihderiippuvuuksia sekä rikollisuuden muotoja (Myrskylä 2012, 2).

Vuonna 2012 keskustelu nuorten syrjäytymisestä sai vauhtia Tilastokeskuksen kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä kirjoittaman artikkelin myötä. Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? -artikkeli on analyysi, jossa hahmotellaan lähinnä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen kautta syrjäytyneiden nuorten määrää ja tämän joukon rakennetta, sukupuolijakaumaa, perhe- ja etnisyystaustoja. Painotus on erityisesti nuorissa, jotka ovat syrjäytymisen "kovassa ytimessä" eli niissä 32 500 nuoressa, jotka eivät näy missään tilastoissa. Syrjäytyneistä nuorista käytävän keskustelun ongelma on kuitenkin sen epämääräisyys. Syrjäytyneiden nuorten lukumäärä saattaa heitellä useilla kymmenillä tuhansilla riippuen keskustelijoista. (Myrskylä 2012, 2.) Puhuttaessa syrjäytyneistä nuorista tulisi aina kuvata tarkasti ne perusteet, joilla syrjäytyneiden nuorten lukumääriä raportoidaan. (Notkola, ym. 2013, 244.)

Nuorten syrjäytymistä tulisi tutkia pintaa syvemältä, eikä aiheesta puhuttaessa tulisi kaikkia koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria määritellä yksiselitteisesti syrjäytyneeksi. Julkisessa keskustelussa hyvinvointijärjestelmän ulkopuolella olevia käsitellään syrjäytyneenä, mutta nuorilla itsellään voi olla hyvin erilainen kokemus tilanteestaan. Nuorilla voi olla erilaisia siirtymiä suunnitteilla tai meneillään ja toisinaan nuoret tekevät omia arvopohjaisia valintoja, jotka eivät etene lineaarisen työuran mukaan. Nuorissa on myös niitä, joilla voi olla toiminta- ja työkyky heikentynyt tilapäisesti tai vakavammin ja he odottavat hoitoon tai

kuntoutukseen pääsyä. (Palola ym. 2012, 312.) Nuorilta itseltään kysyttäessä, määrittelevät he merkittävimäksi syrjäytymisen syyksi yksinäisyyden. Jo 20 vuoden ajan on Nuorisobarometreissa seurattu nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä, ja joka kerta ystävien puute on noussut keskeisemmäksi tekijäksi. Tämän vuoksi voidaan tulkita, että nuorten mielestä syrjäytymisessä on kyse sosiaalisen elämän ulkopuolelle jäämisestä. (Nuorisotutkimusseura ry. 2017,13,35.)

Nuorisotutkimusverkoston julkaisema tutkimus Nuoret luukulla, vahvistaa käsityksen siitä, että syrjäytyneet nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. Näistä nuorista toiset eivät ole opiskelu- tai työkuntoisia ja he tarvitsevat monenlaisia palveluita. Toiset heistä ovat puolestaan valmiita ja motivoituneita työelämään, mutta saman aikaisesti turhautuneita työnsaannin vaikeudesta. Syrjäytyneen nuoren tila ja tilanteet eivät myöskään ole stabiileja. He voivat liikkua edestakaisin työttömästä opiskelijaksi työlliseksi ja taas työttömäksi. (Aaltonen, Berg & Ikäheimonen 2015,128).

Tutkimuksessa Ikäheimonen (2015) tarkastelee vuosina 1982–1984 syntyneiden syrjäytyneiden nuorten terveystaloustilaa. Tutkimus luokittelee nuoret syrjäytymisen keston mukaan, joka on myös tärkeä mittari työllistymisen todennäköisyydelle. Nuoret on jaettu kolmeen ryhmään: "kroonisesti syrjäytyneisiin", "syrjäytyneisiin" ja "syrjäytymisvaarassa oleviin". Kroonisesti syrjäytyneen ryhmän muodostavat nuoret, jotka ovat viisivuotisen tutkimuksen aikaisena jokaisena vuotena syrjäytymisvaarassa. Tämän ryhmän nuorista jopa 60 prosentilla on diagnosoitu mielenterveysongelmia. (Ikäheimonen 2015,18, 40.) Syrjäytyneet nuoret ovat selvästi vertailuryhmiä sairaampia ja he käyttävät enemmän terveydenhuollon palveluita ja lääkkeitä. Syrjäytyminen voi aiheuttaa terveysongelmia, mutta myös terveysongelmat, kuten mielenterveysongelmat, voivat aiheuttaa syrjäytymistä. Huono-osaisuutta lähestytään monien eri käsitteiden, kuten köyhyyden ja syrjäytymisen, avulla. Välttämättä näiden käsitteiden välillä ei ole kovin suuria eroja. Näin huono-osaisuutta, köyhyyttä ja syrjäytymistä voi pitää jopa toisensa synonyymeinä, silloin kun nämä käsitteet ymmärretään laajasti. Sosiaalisen syrjäytymisen tai toisin sanoen huono-osaisuuden on nähty myötäilevän myös yleisemmin hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Palveluiden käyttämisessä huono-

osaisuus yleensä paikantuu varsinkin päihde, mielenterveys- ja asunnottomuus-palveluihin. (Kainulainen & Saari 2013, 23.)

Ongelmien ja elämäntilanteita kuormittavien tekijöiden kasautuminen näkyy myös varusmiespalveluksesta ulkopuolelle jääneissä nuorissa miehissä. Tutkimusten mukaan nämä miehet erosivat taustoiltaan, elämäntavoiltaan, ja -tilanteiltaan sekä psykososiaaliselta hyvinvoinniltaan muista palvelukseen määrättyistä miehistä. He olivat jo lapsuusajan elinolojen suhteen heikommassa asemassa kuin muut, ja heillä oli myös vähemmän epäsuotuisalta kehitykseltä suojaavia tekijöitä. Kyse ei kuitenkaan aina ole suurista asioista ja ongelmista, vaan kasautuessaan ne saattavat vaikuttaa merkittävästi nuoren miehen hyvinvointiin ja elämänkulkuun. (Stengård ym. 2008, 80,82.) Puolustusministeri asetti vuonna 2009 selvitystyöryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Selvitystyöryhmä nostaa esille muun muassa asepalveluksen vaikutuksen syrjäytymisen ehkäisyssä. Kutsuntatilaisuuksien kautta tavoitetaan joka vuosi koko yhden ikäluokan nuoret miehet, jolloin kutsunnoissa voidaan tunnistaa syrjäytymisvaarassa olevat miehet. Selvitystyöryhmä ehdotti Aikalisä! Time Out! -hankkeen laajentamista koko Suomeen ja yhteistyötä etsivän nuorisotyön kanssa. He myös ehdottivat kotoutumisrahan palauttamista, jonka saaminen olisi ehdollista. Tällöin varusmiespalveluksesta kotiutuvan olisi tehtävä ohjauksessa suunnitelma jatko-opintoihin tai työelämään siirtymisestä. (Puolustusministeriö 2010. Suomalainen asevelvollisuus.121–122.)

3.1 Syrjäytymisen syyt

Useat tekijät vaikuttavat nuorten syrjäytymiseen. Näitä ovat nuoren asumismuoto ja perheasema, huostaanotto lapsena, vanhempien heikko-osaisuus, koulutuksen puute sekä maahanmuuttajatausta. Merkittävää on myös se, että vuonna 2010 syrjäytyneistä nuorista 64 % oli miehiä, joten syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma. Pelkän perusasteen koulutuksen varassa oli kaikkiaan 218 932 nuorta miestä (15–29-v.), joista syrjäytyneitä oli 15 %. (Myrskylä 2012, 1.)

Vuonna 2015 perustettu nuorten syrjäytymistä ehkäisevä Me-säätiö tunnistaa oman työnsä näkökulmasta neljä keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat syrjäytymisilmiöön. Nämä tekijät ovat 1) koulutuksen keskeytymisen ja siitä seuraavan puutteellisen koulutustason, 2) työkokemuksen ja työn puuttumisen, 3) harrastuksia vaille jäämisen sekä 4) mielenterveyden ongelmat. Tämän määritelmän mukaan Suomessa oli vuonna 2017 noin 69 000 syrjäytynyttä nuorta. (Me-säätiö. Syrjässä 69 000 nuorta.) Euroopan komissio (2013) määrittelee raportissaan tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin sosiaalisen syrjäytymisen tekijöitä.

1. Huonot elinolosuhteet ja asunnottomuus. (asunto, ravitseminen, vaatetus, fyysinen turvallisuus)
2. Syrjäytyminen kulttuuri- ja virkistystoiminnasta edellä mainittujen esteiden vuoksi.
3. Huonosta elintasosta ja elinolosuhteista johtuvat terveydelliset haitat. (terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen saatavuus tarvittaessa)
4. Psykologinen ja emotionaalisten haasteiden vuoksi syrjäytyminen- tai tietoinen eristäytyminen yhteisöstä tai koko yhteiskunnasta.

Euroopan komission (2013) laatima raportti käsittelee erityisesti nuorten syrjäytymistä, siihen vaikuttavia tekijöitä. Raportti on pyritty tuottamaan hyödyntämällä saatavilla olevaa ajantasaista tieto- ja tutkimuskirjallisuutta. Näiden avulla on kuvannettu tärkeimmät syyt eurooppalaisten nuorten syrjäytymiseen johtavista syistä ja vaikuttavista tekijöistä. Kuvantaminen tukee tehokkaiden strategioiden kehittämistä syrjäytymisen ehkäisyssä. (European Commission. 2013, 4–5.)

Monissa syrjäytymiseen vaikuttavista tekijöistä kertovissa tutkimuksissa on edellä mainitun ilmiön tarkasteluun käytetty NEET-indikaattoria. Vaikka kaikki NEET-nuoret eivät automaattisesti ole syrjäytyneitä, silti lyhytkin aika työn ja koulutuksen ulkopuolella on riski kasaantuville terveysongelmille, joilla on merkittävä rooli syrjäytymisen prosessissa. (Larja ym. 2016.) NEET-keskustelun ytimessä on nuorten paikka aikuisten luomassa yhteiskunnassa. Jostakin syystä NEET-nuoret eivät ole löytäneet tai osanneet etsiä paikkaansa polulla, joka turvaisi heille itsenäisen toimeentulon. NEET-käsite liittyy ennen muuta politiikkaan, jolla määritellään nuorten asema yksinomaan työmarkkinaosallistumisen kautta. (Hii-lamo 2017, 31–36.)

3.2 Syrjäytymisen ehkäisy

Suomen hallitus ja Euroopan unioni pitää osallisuuden lisäämistä yhtenä keskeisenä keinona syrjäytymisen ehkäisyssä. Osallisuutta lisäämällä estetään yhteiskunnasta syrjäytymistä ja vähennetään eriarvoisuutta. Sosiaali- ja terveystalvluilla sekä työllisyyspalveluilla on merkittävä asema osallisuuden edistämisessä. Myös eri tason toimijat kuten koulut, työpaikat, järjestöt, harrastusseurat, seurakunnat ja yhdistykset ovat tärkeässä roolissa osallisuuden vahvistamisessa. Osallisuutta voidaan lisätä muun muassa vaihtoehtoisia koulutuspolkuja lisäämällä, riittävän toimeentulon varmistamisella ja kattavilla asumispalveluluilla. Lasten ja nuorten toimijuutta ja osallisuutta voidaan edistää heitä kuulemalla. Heidän asiakasosallisuuttaan voidaan hyödyntää esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvluiden kehittämisessä esimerkiksi kokemusasiantuntijuuden kautta. Ihmisen osallisuuden aste ja yhteiskunnallinen aktiivisuus vaihtelee luonnollisesti elämäntalvulun ja -tilanteiden myötä. Nuoren osallisuuden voidaan katsoa olevan uhattuna elämän eri nivelvaiheissa. Kohdentamalla tuki nivelvaiheeseen voidaan ennaltaehkäistä tai jopa katkaista ylisukupolvisen köyhyyden ja syrjäytymisen kehä. (Lähteenmäki-Smith 2013, 9–13; Terveystalvden- ja hyvinvoinninlaitos. Hyvinvointi ja terveystalvserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. Osallisuus, 2018.)

Jotta osallisuutta voidaan tukea, on määriteltävä mitä osallisuudella tarkoitetaan. Terveystalvden- ja hyvinvointilaitoksen työpaperissa, Mitä osallisuus on? (Isola, ym. 2017) osallisuus määritellään seuraavasti: osallisuus on liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista ja yhteisyyttä. Se on myös yhteensopivuutta ja mukaan ottamista sekä osallistumista ja siihen liittyen vaikuttamista ja demokratiaa. Ja kaiken tämän edellä mainitun järjestämistä ja johtamista. Osallisuus ilmenee seuraavissa asioissa:

1. Ihmisellä on päätösvalta omassa elämässä. Hänellä on mahdollisuus säädellä olemisiaan ja tekemisiä sekä ymmärrettävänä, hallittavana ja enakoitavana toimintaympäristönä
2. Näkyy ihmisen vaikuttamisen prosesseissa, joissa hän pystyy vaikuttamaan myös itsensä ulkopuolella esimerkiksi ryhmissä, palveluissa, asuinympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa

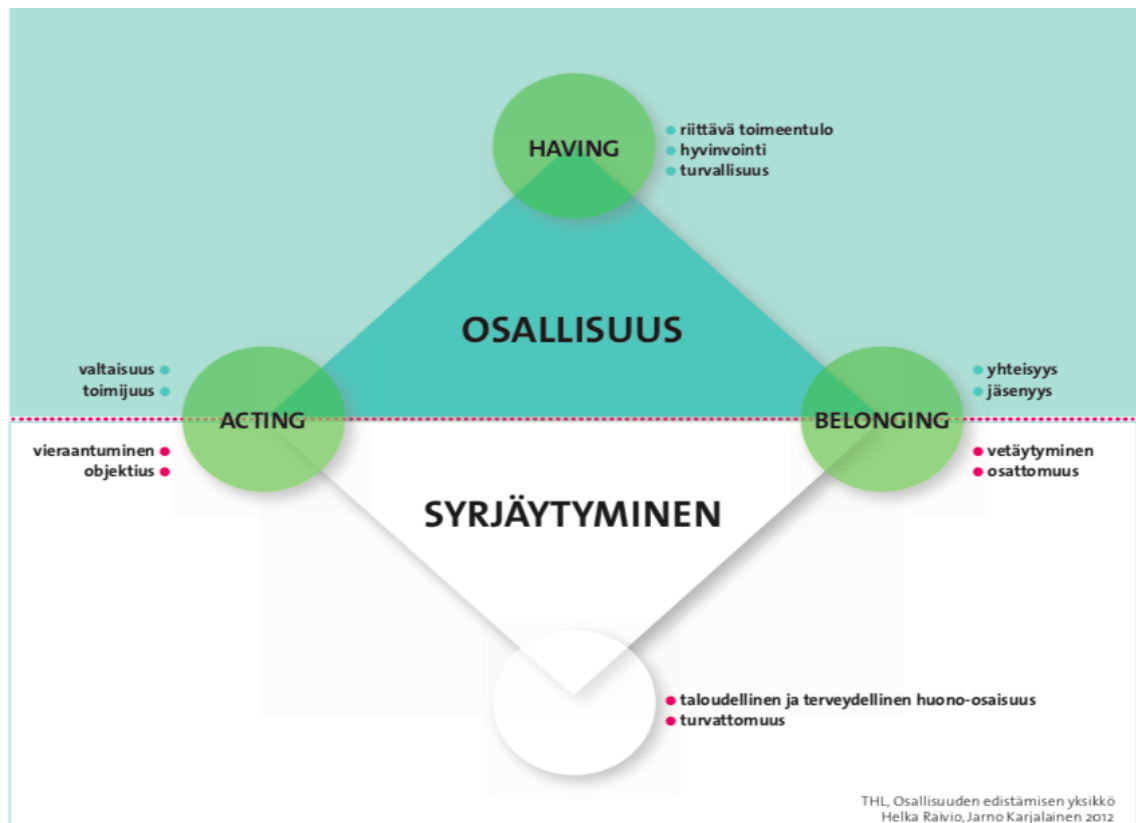
3. Näkyy paikallisesti, kun ihminen pystyy panostamaan yhteiseen hyvään, osallistumaan merkityksellisyyden luomiseen ja kokemiseen sekä liittymään vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin.

(Isola ym. 2017, 3, 5.)

Raivio ja Karjalainen (2013) esittävät osallisuuden ja syrjäytymisen ulottuvuudet vastaparina (kuvio 1). Vajaus osallisuuden ulottuvuudella tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin lisääntymistä. Täysimääräinen osallisuus ei toteudu, jos jokin osallisuuden ulottuvuuksista puuttuu tai on vaillinainen. Osallisuuden ulottuvuudet on mukaelma sosiologi Erik Allardtin ensin kolmi- ja sittemmin nelijakoisesta hyvinvoinnin ulottuvuuksien jaottelusta (having, loving, doing ja being). Osallisuuden ulottuvuuksia voidaan puolestaan tarkastella kolmen ulottuvuuden kautta

- HAVING, riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, taloudellinen osallisuus.
- ACTING, valtaisuus/toimijuus, toiminnallinen osallisuus.
- BELONGING, yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys, yhteisöllinen osallisuus

Nämä kolme elementtiä muodostavat osallisuuden kolmion. Tasapainoisen kolmion voidaan katsoa ilmentävän yksilötason hyvinvointia ja yhteiskunnallisena toimintakykyä, joka heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävyytensä. (Raivio & Karjalainen, 2013, 16–17.)

KUVIO 1. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio & Karjalainen. 2013,17.)

Poliittisella päätöksenteolla on suuri rooli syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Nykytilanteemme on kuitenkin ristiriitainen ja nuorten äänen kuulumattomuus näkyy esimerkiksi vuoden 2011 toimeentulotukea koskevan lain voimaan tuleminen myötä. Lakimuutos merkitse, että täysi-ikäiselle alle 25-vuotiaalle myönnettävä toimeentulotuen perusosa voidaan alentaa koulutuksenkeskeyttämisen tai siitä kieltäytymisen seurauksena. Kysymyksessä on taloudellinen pakote, joka kohdistuu jo ennalta vaikeassa tilanteessa ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Tämä korostaa elämän suunnitelmallisuutta ja arjenhallintaa tukevan sosiaalityön merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Palola ym. 2012, 311; Kansaneläke laitos, 2016.)

Sosiaalihuoltolain uudistusta koskeva, eduskunnan käsittelyyn vuonna 2014 saatettu lakiehdotus sisälsi vuoden 1982 lakia selvemmin syrjäytymisen ehkäisyyn kohdentuvaa termistöä. Ehdotus nimesi ”yksilön, perheen ja yhteisön toimintakyvyn, sosiaalisen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja osallisuuden edistämiseksi järjestettävät sosiaalipalvelut” (§ 2) yhdeksi sosiaalihuollon tehtäväalueeksi. Ehdotukseen oli eritelty yksilön ja perheen tuentarpeista lapsen hyvinvoinnin ja

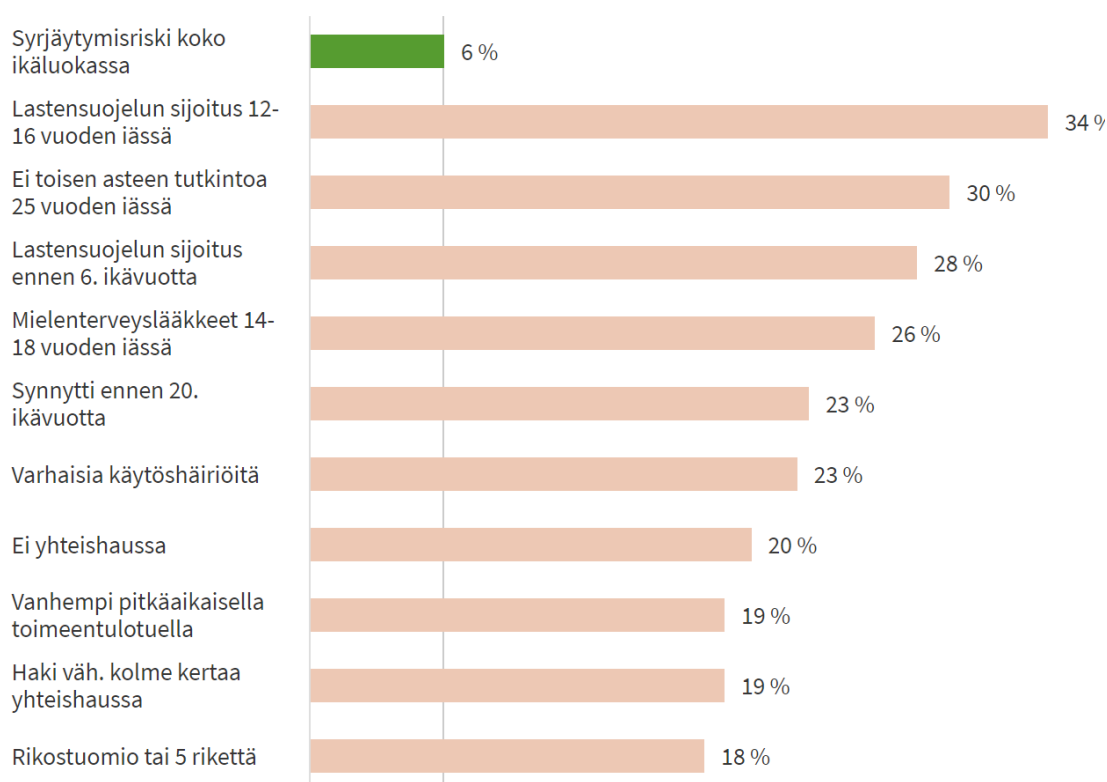
yksilöllisen kasvun sekä kehityksen tarpeet, jotka koskevat ”toimintakykyä, sosiaalista syrjäytymistä, lähisuhde- ja perheväkivaltaa, äkillisiä kriisitilanteita, toimeentuloa, asumista ja omaisen tai läheisen tuen tarvetta” (§ 14). Syrjäytymisen ehkäisyn ja lievittämisen voidaan katsoa koskevan näistä tarveryhmistä joista. Lakiluonnoksessa puhutaan yksilöidysti sosiaalisen syrjäytymisen torjumisesta tilanteissa, joissa henkilö on vaarassa joutua tai joutunut osin tai kokonaan työelämän, koulutuksen tai muun sosiaalista vuorovaikutusta tukevan toiminnan tai sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle (§ 17). Luonnoksessa mainitaan myös ”suoriutumista ja osallistumista tukevat palvelut” (§ 27) sekä ”työelämäosallisuutta tukeva toiminta” (§ 30) (Notkola ym. 2013, 85; L 1301/2014.)

Nykyinen sosiaalihuoltolaki astui voimaan huhtikuussa 2015. Voimaan tulleen sosiaalihuoltolain yhtenä päämääränä on taata yksilölle tarpeenmukaisten, ja riittävien sosiaalipalvelujen saaminen yhdenvertaisin perustein. Näin ollen sosiaalihuollolla on keskeinen asema eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisessä sekä erityisen tärkeä rooli hyvinvoinnin edistämisessä. Sosiaalihuoltolaissa on erikseen säännökset, joilla lasten asema ja etu pyritään turvaamaan sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa (§5). Edellä mainitussa pykälässä painotetaan palvelujen ehkäiseviä, lapsen kehitystä tukevia ja edistäviä tavoitteita. Tavoitteena on lasten ja lapsiperheiden varhainen tukeminen. Lisäksi tarkoituksena on vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia, vähentää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta ja ehkäistä syrjäytymistä. Sosiaalihuoltolaissa on myös määriteltä sosiaalipalveluiden kautta annetun tuen merkitys sosiaalisen syrjäytymisen torjumisen ja osallisuuden edistämisen näkökulmasta. Lain mukaan osallisuuden edistämisellä on keskeinen merkitys sosiaalisen syrjäytymisen torjumisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017, 15, 25,30, 41; L 1301/2014.)

3.3 Lastensuojelun asiakkuus syrjäytymisen riskitekijänä

Me-säätiön ja THL:n rakentama syrjäytymisen dynamiikka-työkalulla on mahdollista selvittää kahden syrjäytymisen riskitekijän kasautumista samalle henkilölle, mikä ennustaa aikuisiällä syrjään jäämistä. Dynamiikka-työkalu laskee riskeille riskikertoimet, jotka kuvaavat voimakkuudeltaan eritasoisia

syрjäytymisriskеjä. Alla olevalla kuviolla (kuvio 2.) osoitetaan syrjään jäämisen riskitekijöitä nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Kuviossa on nähtävissä esimerkiksi se, että syрjäytymisriski kasvaa varhaisaikuisuudessa viisinkertaiseksi, jos lapsi päätyy lastensuojeluun varhaisessa lapsuudessa tai kouluikäisenä. Viisinkertainen riski on myös nuorilla jotka eivät saavuta perusasteen jälkeistä tutkintoa kahteenkymmeneen ikävuoteen mennessä. (Pulli ym. 2018.)

KUVIO 2. Aikuisena syrjään jääneiden osuus ryhmästä (Pulli ym. 2018)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos julkaisi vuonna 2018 tutkimuksen, jossa se teki vertailua 1987 ja 1997 syntyneiden kohorttien välillä. Vertailu osoitti, että nuoruuden hyvinvoinnin taustatekijät ovat suuressa määrin samansuuntaisia vuonna 1997 syntyneillä ja 1987 syntyneillä. Vertailulla pystyttiin osoittamaan, että perheiden kasautunut huono-osaisuus oli selkeä syрjäytymisen riskitekijä molemmilla kohorteilla, myös kasautumisen vaikutus näyttäytyi yhtä voimakkaana. Kansallinen syntymäkohorttitutkimus osoittaa, että vuonna 1987 Suomessa 58 905 syntyneestä lapsesta yli kolme neljäsosaa syntyi perheisiin, joita syрjäytymistä kuvaavat sosiaaliset riskit eivät koskettaneet. Kaikilla kohorttiin kuuluvilla nuorilla

eivät lähtökohdat olleet yhtä suotuisat. Lapset ja nuoret, jotka rakentavat elämänsä olosuhteissa, joissa vanhempia koskevat syrjäytymisriskit ovat kasaantuneet, altistuvat perhetaustaa määrittävien riskitekijöiden kasaantumiselle. Tällöin riski aikuisiän syrjäytymiselle, tulottomuudelle ja toimettomuudelle kasvaa huomattavan suureksi. Tämä osoittaa, että syrjäytyminen on ylisukupolvinen ilmiö, johon liittyy yhteiskunnan toiminnan ja toimintamallien ulkopuolelle jäämistä. Lisäksi yksilönä siihen kuuluu osattomuuden kokeminen ja subjektiivinen kuulumattomuuden tunne. (Pulli ym. 2018; Paananen & Ristikari ym. 2012, 43,44.)

Vastaus siihen, miksi lastensuojelutausta on yksi merkittävin riskitekijä syrjäytymiselle, on monisyinen. On selvää, ettei yksi yksittäinen tekijä johda automaattisesti syrjäytymisprosessin käynnistymiseen, mutta yksi tekijä voi jo itsessään olla potentiaalinen vaikuttaja mahdollisen prosessin käynnistäjänä. Näyttää siltä, että syy lastensuojeluasiakkuuden suurelle riskikertoimelle ei ole asiakkuus itsessään, vaan se, että asiakkuuden käynnistyessä riskitekijät ovat ehtineet jo kasautua ja asiakkuuden myötä ne lisääntyvät entisestään. Toisaalta mitä useampi perhetaustariski nuorella on, sitä todennäköisemmin hän päätyy lastensuojelun asiakkaaksi. (Pulli ym. 2018.)

Huostaanottoprosessiin liittyy syrjäytymisen eri muotoja ja selviytymisen tukeminen. Tutkittaessa tätä prosessia on syytä pohtia sitä laajemmin. Prosessin etenemisvaiheisiin heijastuu vahvasti myös se, mitä lapselle on tapahtunut kotona ja lapsuuden ajan eri kasvuympäristöissä. Lisäksi on oleellista huomioida, mitä on tapahtunut juuri ennen huostaanottoa perhe- tai laitossijoitukseen sekä miten elämä asettuu sijaishuollon aikana ja tämän jälkeen. Näiden vaiheiden onnistuminen tai epäonnistuminen heijastelee huostaanottoprosessin jälkihuoltovaiheeseen. (Heinola & Johnson 2010, 266–267.) Jälkihuolto on määritelty lastensuojelulain 12. luvussa. Tämän mukaan kunnan on järjestettävä jälkihuolto ja sosiaalityöntekijän on laadittava nuorelle asiakassuunnitelma tukemaan nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan tai henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa nuori on. Jälkihuollon tavoitteena on tukea nuoren itsenäistymistä, turvata asuminen ja toimeentulo, sekä selvittää nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet myös jälkihuollon päätyttyä. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoinen ja jos sitä ei syystä tai toisesta järjestetä, tulee siitä tehdä kirjallinen päätös. (L

13.4.2007/417). Jälkihuollon rooli on merkittävä sisällön ja toimivuuden kannalta. Julkisen vallan tulisi olla joustava ja tarjota pitkäjänteisesti tukea, myös hoitokontaktin jälkeen. Nuoren mahdollisuudet selviytyä nivelvaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen ovat paremmat, jos kontakti ja luottamuksellinen suhde aikuiseseen säilyvät. (Heinola & Johnson, 2010 285–286.)

Loppuvuodesta 2018 jätettiin lakialoite lastensuojelulain 75§ muuttamisesta laiksi (LA 86/2018 vp), jonka mukaan jälkihuollon yläikäraja tulisi nosta aikaisemmasta 21 vuodesta 25 vuoteen. Lakialoite meni läpi ja 1.1. 2020 alkaen astuu voimaan 75§:n muutos lapsen ja nuoren oikeudesta jälkihuoltoon, jonka mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää jälkihuolto aina siihen saakka kunnes nuori täyttää 25-vuotta. Lakialoitteen perusteluina oli, että lastensuojelun asiakkaana olleet nuoret tarvitsevat usein tehostettua tukea aikuisuuden kynnyksellä, ikäryhmää suurempi riski syrjäytyä 21 vuoden jälkeen, sekä huostaanotettujen nuorten aikuisten ikäisiään korkeampi kuolleisuus 25 vuoden ikään saakka. Lakialoitteen mukaan ikärajan nostaminen antaisi lastensuojelun ammattilaisille enemmän työkaluja toimia nuorten parhaaksi. Nuorella tulisi olla myös mahdollisuus hakeutua uudelleen jälkihuollon tuen piiriin, jos hän on aikaisemmin kieltäytynyt jälkihuollon palveluista. (LA 86/2018 vp.)

3.4 Nuorten päihteiden käyttö

Suomessa nuoret ovat raitistuneet aikaisempiin vuosiin nähden ja päihdekokeilut aloitetaan aikaisempia ikäpolvia myöhemmin. Raittiiden nuorten määrä on noussut vuoden 1999 10 prosentista vuoden 2015 25 prosenttiin. Nuorten päihteiden käytössä on havaittavissa polarisoitumista eli osalle nuorista ongelmat kasaantuvat ja osa nuorista voi yhä paremmin. Riskikäyttäytyminen tulisi tunnistaa ajoissa ja siihen tulisi puuttua määrätietoisesti. Nuoruusiässä aloitettu säännöllinen päihteidenkäyttö lisää riskiä myöhemmille päihde- ja mielenterveysongelmille sekä syrjäytymiselle. (Kosola, Niemelä & Niemelä 2018, 865–866, 871.)

Päihdekokeilut aloitetaan yleensä 10–15-vuotiaana tuppakkatuotteilla sekä nykyään myös nuuskalla, sähkötupakalla, vesipiipulla ja nikotiinituotteilla. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan yhdeksänteen luokkaan mennessä yli 70 % nuorista on kokeillut alkoholia. Laittomista huumausaineista kannabista kokeillaan yleensä ensimmäisenä ja sen käyttö yleistyy 20. ikävuoden jälkeen. Kannabista oli kokeillut 8 % yläkoululaisista. Muiden huumausaineiden kokeilu alkaa yleensä lähempänä täysi-ikäisyyttä. Ammattioppilaitoksessa opiskelevat nuoret käyttävät enemmän alkoholia kuin peruskoululaiset tai lukiota käyvät nuoret. (Kosola ym. 2018, 866, 870–871.)

Nuoret, joilla on päihteiden ongelmakäyttöä, voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: nuoriin, joilla on ongelmana humalajuominen ja mahdolliset huumekokeilut sekä nuoriin, joilla päihteiden käyttö liittyy laajempaan psykososiaaliseen ongelmavyöhykkeeseen. Monet päihteiden käyttöön altistavat tekijät toimivat myös suojaavina tekijöinä. Perhe- ja kaverisuhteilla on iso merkitys ja ne toimivat parhaimillaan päihdekokeiluilta ja -ongelmilta suojaavina tekijöinä. Perhe, jossa on heikot vanhemmuustaidot, perheriitoja ja vuorovaikutusongelmia, voivat lisätä nuoren päihteiden käytön riskiä. Erityisen suuri riski on niillä nuorilla, joiden vanhemmat tai isommat sisaret käyttävät alkoholia, jolloin päihteisiin saatetaan suhtautua myönteisemmin. Kaveri- ja harrasteporukoiden asenteella sekä yleisellä suhtautumisella päihteiden käyttöön on myös merkitystä. Yläkouluiässä harrastukset vähentävät selvästi huumekokeilujen riskiä. Mitä nuorempa nuori aloittaa päihteiden kokeilun, sitä suurempi riski hänellä on päihteiden ongelmakäyttöön. Mielenterveysongelmat, lapsuuden käytös- ja uhmakkuushäiriö sekä ADHD voivat hoitamattomina myös lisätä riskiä päihdeongelmille ja nuorena tehtyihin päihdekokeiluihin. (Kosola ym. 2018, 867–868.)

Runsaasti päihteitä käyttävillä nuorilla on muihin nuoriin verrattuna enemmän vaikeuksia koulussa. Tämä näkyy huonona koulumenestyksenä, pinnauksena sekä kielteisenä suhtautumisena koulunkäyntiin. Peruskoulun jälkeen päihdehäiriöt kasautuvat herkästi niille, jotka eivät jatka kouluttautumista. Terveys 2000 –tutkimuksen mukaan tällaisia 18–29-vuotiaita alkoholin suurkuluttajia oli miehistä 32% ja naisista 19%. (Niemelä 2009, 52–53.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää KAN ry:n asiakkaina olleiden nuorten omia kokemuksia nuoruuden nivelvaiheista sekä kartoittaa heidän aikaisempia tukiverkostojansa ja tämän hetkistä tuentarvetta. Tutkimuksessa selvitettiin myös, minkälainen KAN ry:n tuottama toiminta olisi nuorten mukaan mielekästä ja osallisuutta tukevaa. Laadullisen tutkimuksemme strategiaksi valikoitui fenomenologia, koska olemme kiinnostuneita nuorten kokemuksista ja niiden merkityksistä elämänculun eri vaiheissa. Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia sekä ihmisen suhdetta oman elämänsä todellisuuteen. Sen keskeisimpinä käsitteinä pidetään kokemuksellisuutta, merkityksellisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Laine 2018)

Nuorten syrjäytyminen muodostui tutkimuksemme keskeiseksi käsitteeksi, johon perehdyimme laajasti. Perehtyminen nuorten syrjäytymiseen prosessina auttoi meitä rajaamaan tutkimusongelman ja luomaan tutkimuskysymykset. Nuorten syrjäytymisessä on tilastoista nähtävissä selkeästi siihen vaikuttavat riskitekijät sekä ne nuoruuden nivelvaiheet, joissa syrjäytymisen prosessi lähtee helposti käyntiin. Tämän vuoksi olemme kiinnostuneita nuoren kokemista haasteista elämänculun nivelvaiheissa, aina yläkoulusta tähän päivään. Tutkimuskysymyksiä on kaksi:

1. Minkälaisia haasteita nuorilla on elämänculun nivelvaiheissa?
2. Minkälaista tukea KAN ry voi tarjota syrjäytymisvaarassa olevalle nuorelle?

Tutkimuksemme kautta tapahtuvan kehittämistoiminnan lähtökohtana on osallistujien tarpeiden kartoitus. Nuorten kokemusten pohjalta tuetettu palvelu lisää kohderyhmän osallisuutta ja toiminnan vaikuttavuutta. Valmiin opinnäytetyön tavoite on tuottaa KAN ry:lle heidän asiakkaiden kokemukseen pohjautuvaa tutkimustietoa nuorten haasteista elämänculun siirtymävaiheissa ja sitä, miten KAN ry voi kehittää toimintaansa nuoren osallisuutta tukevaksi.

4.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Yhteistyö Kristillisen alkoholisti- ja narkomaanityö ry:n (KAN ry) kanssa käynnistyi syksyllä 2017. KAN ry on valtakunnallinen toimija jo vuodesta 1971. Nykyisin sillä on 300 seurakunnan, yli 3000 kannattajajäsenen ja lähes 300 yhdyshenkilön yhteistyöverkosto. KAN ry tekee aluetyötä erilaisissa verkostoissa, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyön kehittämiseksi. KAN ry:n tuottaman palvelun kohderyhmään kuuluu mielenterveys- ja päihdepalvelun asiakkaat. (KAN ry, toimintayksiköt, aluetyö; KAN ry, visio ja toimintaperiaatteet.)

KAN ry toimii kristillisten arvojen pohjalta ja tuottaa korkealaatuista kristillistä päihdekuntoutusta, tuettua asumispalvelua ja muita päihde- ja mielenterveysasiakkaille suunnattuja palveluja. Heidän missionaan on tarjota kohtaavaa asiakaslähtöistä kuntoutusta kristillisten arvojen viitekehyksessä sekä olla kunnille luotettava ja tuloksellinen palveluntarjoaja. KAN ry:n päätoimena ovat tuetut ja hoidolliset asumispalvelut sekä päihdekuntoutus. Tähän kuuluvat myös useissa yksiköissä olevat terapeutit ryhmät ja pajatoiminta. Toiminnan tavoitteena on kuntouttaa ja antaa tukea asiakkaan selviämiseksi ihmisarvoiseen, yksilölliseen ja raittiiseen elämään kristillisten arvojen viitekehyksessä. Kaikkien toimintayksikköjen kuntoutusohjelmiin sisältyy yhteisöllinen kristillinen kokonaisvaltainen kuntoutus, joka käsittelee ihmisen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja hengellistä osa-aluetta. KAN ry varmistaa toimintansa laadun, ja palvelun kilpailukykyisyyden kehittämällä toimintaa ja kouluttamalla henkilökuntaa. (KAN ry, visio ja toimintaperiaate)

KAN ry on asettanut yhdeksi toiminnan kehittämistavoitteekseen syrjäytymisprosessissa olevien nuorten osallistavan tukemisen. Osallistavan tukemisen lähtökohtana toimii palvelunkäyttäjän osallistaminen omalle viiteryhmälle tarkoitettujen palveluiden kehittämiseen. KAN ry:n tavoite on saada nuori toiminnan kohteesta, objektista, toiminnan tekijäksi eli subjektiksi. (Jouko Vuorenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 30.4.2018.) Tutkimuksen kohderyhmänä toimi KAN ry:n toimintaan osallistuneet nuoret miehet. Kohderyhmä edusti syrjäytymisprosessissa olevien nuorten viiteryhmiä, ja toimi tutkimuksessa myös kokemusasiantuntijan roolissa.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Vapaamuotoisen haastattelun sopii laadullinen tutkimuksen toteutusmenetelmäksi. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on menetelmänä joustava, ja siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelussa ihminen nähdään tutkimustilanteen subjektina ja hänelle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita sellaisenaan kuin itse haluaa. Laadullinen tutkimus pyrkii kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 22, 34–35.)

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, koska olemme kiinnostuneita nuorten kokemuksista ja haluamme saada heidän äänensä kuuluviin toiminnan suunnittelussa. Teemahaastattelun ominaispiirteisiin kuuluu, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen ja tutkiva taho on alustavasti selvittänyt ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita ja kokonaisuutta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Haastatteluun osallistuvilla nuorilla oli monia yhdistäviä tekijöitä elämässään, kuten lastensuojelen asiakkuus, runsas alkoholin käyttö sekä merkittävä syrjäytymisen vaara.

Perehdyttyä haastateltavien nuorten taustoista löytyviin yhteisiin nimittäjiin keskusteltiin niistä työelämäyhteistyö tahon kanssa. Tämän pohjatyön perusteella luotiin haastattelun teemat, ja teemoja mukailevat haastattelukysymykset. Tutkimuksen laadukkuutta voidaan etukäteen parantaa luomalla hyvä haastattelurunko, sekä miettimällä ennalta miten teemoja voidaan syventää, ja pohditaan vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja (Hirsjärvi & Hurme 2004, 184).

Haastattelurunko muodostui kolmen pääteemaan ympärille:

Teema 1. Nuoren haasteet elämänsä kulun nivelvaiheissa

Teema 2. Toisen ihmisen tuki ja merkitys

Teema 3. Miten KAN ry voisi tukea nuoria?

Teemojen perusteella laadittiin puolistrukturoidut kysymykset. Tällöin kysymysten muoto on kaikille haastateltaville sama, mutta antaa vastaajalle

mahdollisuuden vastata kysymykseen omin sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47). Haastattelutilanteen tueksi suunniteltiin käytettäväksi Juntusen (2016, 45) kehittämää elämänspiraali -mallia. Ensimmäiseen spiraalin oli tarkoitus piirtää nuoren elämänkulkua taakse päin ja toiseen spiraaliin eteenpäin tulevaisuuteen. Spiraalien tavoitteena oli tukea keskustelua ja auttaa nuorta jäsentämään visuaalisesti elämäänsä. Haastattelukysymykset testattiin esihaastattelulla ennen varsinaisia haastatteluita. Esihaastattelua ei otettu mukaan tutkimukseen. Esihaastattelu toteutettiin kasvotusten ja siinä hyödynnettiin elämänspiraalia.

Haastattelut tehtiin alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen puhelimitse. Puhelinhaastattelujen vuoksi elämänspiraaleja ei voitu käyttää haastattelun tukena. Ennen ensimmäistä tutkimustilannetta haastattelukysymykset käytiin läpi kertaalleen ja haastattelurunkoon lisättiin apukysymyksiä, siltä varalta, jos haastateltava on vähäsanainen vastauksissaan. Aikataulullisista syistä, ei uutta esihaastattelua ehditty tehdä puhelimitse. Haastattelun suorittamista kuitenkin kuiva harjoiteltiin. Lisäksi puhelun nauhoittavan applikaation käyttöä opeteltiin ja nauhoittamista testattiin ennen varsinaisia haastattelutilanteita.

KAN ry oli ensin yhteydessä haastateltaviin ja kertoi heille tutkimuksen tarkoituksen antamamme kirjallisen informaation pohjalta. Samalla nuorille kerrottiin haastattelun sisällöstä, ketkä tutkimuksen tekevät ja missä tutkimustuloksia tullaan hyödyntämään. Suostumalla haastatteluun nuori antoi omalta osaltaan tutkimusluvan. Jokaiselle nuorelle soitettiin ryhmäpuhelu erikseen sovittuna aikana. Puhelu aloitettiin tutkimusta suorittavien esittelyllä. Nuorille kerrottiin tutkimuksen tekijän eettisen vastuun velvoittamat yksityiskohdat nauhoituksesta, aineiston käytöstä, sekä tutkimusaineiston säilytyksestä aina aineiston hävittämiseen. Nuorta muistutettiin myös siitä, että hän voi itse päättää haluaako vastata esitettyyn kysymykseen vai ei. Lisäksi hänelle myös kerrottiin, että hän voi itse päättää minkä verran on valmis vastaamaan kysymykseen ja hänellä on oikeus kertoa juuri sen verran itsestään kuin haluaa.

Haastattelut tehtiin vuorotellen ja kuunteluvuorossa oleva sai tehdä lopussa tarkentavia kysymyksiä, jos koki sellaiseen tarvetta. Puhelut nauhoitettiin ensin yhdellä puhelimella, mutta yhden haastattelun nauhoituksen epäonnistuttua

tallennuksen pettämiseen, puhelut päätettiin nauhoittaa kahdella laitteella. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 20 minuuttia. Haastattelun jälkeen soitimme toisillemme reflektoidaksemme kuulemaamme sekä teimme tarvittaessa vielä lisämerkintöjä muistiinpanoihin.

Puhelinhaastattelu ei ole paras mahdollinen kvalitatiivisen haastatteluaineiston keruuseen, mutta se sopii hyvin puolistrukturoituihin haastatteluihin. Puhelinhaastattelun haasteena on puuttuvat keskustelun näkyvät vihjeet, jotka tarjoavat haastattelulle kontekstin. Lisäksi hiljaisuuden tullen ei saada informaatiota siitä, onko haastateltava vielä mukana keskustelussa. Puhelinhaastattelussa on tärkeää puhua hieman hitaammin kuin kasvokkain ja kysymysten on hyvä olla myös lyhyempiä (Hirsjärvi & Hurme 2004, 64–65).

4.3 Aineiston analyysi

Haastattelumateriaali litteroitiin eksaktisti viikon sisällä haastattelusta. Kirjoitettua tekstiä tuli yhteensä noin 30 sivua. Aineisto analysoitiin nopealla aikataululla ja alustavat tulokset palvelivat KAN ry:n Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskokoukselle (STEA) tekemää hankerahoitushakemusta.

Analyysivaiheessa teemoittelun avulla tarkastellaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Odotettavaa on, että ainakin lähtöteemat nousevat esille aineistosta. On myös tyypillistä, että esille nousee muita teemoja, jotka saattavat olla lähtöteemoja mielenkiintoisempia. Kaikki esille nousevat teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomista. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Aineistoa lukiessa lähdimme alleviivaamaan värikoodeja käyttäen tekstistä esille nousevia teemoja. Teimme myös omia havaintojamme ja merkintöjä aineistoon.

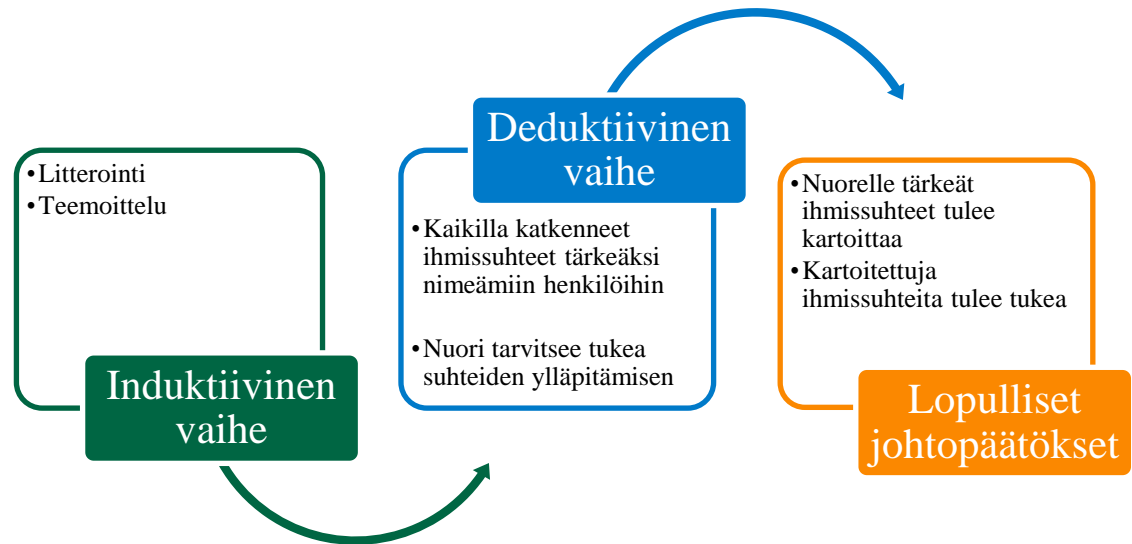
Teemoittelun rinnalla aineistosta alkoi näkyä muita samankaltaisuuksia ja poikkeavuuksia. Laadullista aineistoa analysoidessa pidetään tärkeänä, että haastatteluaineistosta esiin nousevia seikkoja tarkastellaan myös suhteessa toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme 2004, 174). Teemoittelun ohella aineistoa voidaan ryhmitellä

tyypeiksi etsimällä samankaltaisuuksia. Tällöin aineiston analyysia voidaan jatkaa pitemmälle rakentamalla vastauksista yleisimpiä tyyppejä tai jopa luomalla tyypillisen tapauksen. Tyypittelyn avulla aineistosta voi etsiä tai löytää myös epätyypillisiä tapauksia, joita ei kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin tarvitse pitää uhkana vaan voimavarana ja kiinnostavana seikkana. (Eskola & Suoranta 1998, 182.)

Tutkimuksen tulokset nousivat aineistosta helposti esille. Ennen haastatteluja toteuttamista perehdyttiin laajasti ja monipuolisesti nuorten syrjäytymiseen ja elämän kulun nivelvaiheisiin. Kuitenkin haastatteluaineistoa analysoitaessa pyrittiin aineistoa lukemaan mahdollisimman neutraalisti ”unohtaen” omat ennakkoasenteet aineistoa kohtaan. Tällainen lähestymistapa tutkittavaa ilmiötä kohtaan kuuluu juurikin fenomenologiseen menetelmään, jossa tutkittava ilmiö pyritään näkemään pelkistettynä ilman etukäteisoletuksia (Eskola & Suoranta 1998, 147).

Analyysivaiheen jälkeen koimme epävarmuutta siitä, miten pitkälle voimme tehdä tulkintoja haastateltavien vastauksista. Eskola ja Suoranta (1998, 147) sanovatkin, että tulkintojen tekeminen on kvalitatiivisen tutkimuksen ongelmallisin vaihe, eikä siihen ole olemassa muodollisia ohjeita. Tutkimustulosten äärellä aloimme nopeasti tekemään omia tulkintoja ja haastateltavien nuorten kokemukset alkoivat piirtymään osaksi laajempia kokonaisuuksia. Tällainen ajattelu, jossa nähdään yksittäistapauksen olevan esimerkki yleisestä, kuuluu fenomenologiseen tulkintaan (Eskola & Suoranta 1998, 147). Haastatteluaineiston prosessointia voidaan tarkastella myös kolmivaiheisesti, jossa muokkaamaton haastatteluaineisto, ensimmäinen vaihe, ja luokiteltu aineisto, toinen vaihe, muodostavat induktiivisen vaiheen. Kolmantena vaiheena on deduktiivinen vaihe, jossa tutkimusta ei jätetä pelkäsi luokkien kuvauksiksi vaan tutkija tarkastelee luokiteltua aineisoa omasta ajatusmaailmastaan käsin. Tällöin pyrkimyksenä on ymmärtää ilmiötä monipuolisesti, jotta luokiteltu aineisto voidaan sijoittaa kehitettyyn teoreettiseen näkökulmaan tai malliin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 150). Tutkimuksen induktiivinen vaihe oli mekaanista litterointia, ja luokittelua teemoihin, kun taas deduktiivisessä vaiheessa tulokset ja teoreettiset lähtökohdat alkoivat kietoutumaan yhteen, ja tuottivat lopullisia johtopäätöksiä. Alla olevassa kuviossa (kuvio 3.) näkyy esimerkki, miten aineistoanalyysin avulla tuotetusta tutkimustuloksesta

tehty johtopäätös eteni induktiivisen vaiheen kautta deduktiiviseen vaiheeseen ja deduktiivisesta vaiheesta lopullisiin johtopäätöksiin tutkimuksessa.

KUVIO 3. Tutkimusaineiston analysoinnin prosessikuvaus

4.4 Tutkimusprosessi

Tutkimusprosessi alkoi syksyllä Helsingissä 2017 jolloin pidettiin ensimmäinen yhteistyöpalaveri KAN ry:n toiminnanjohtajan kanssa. Hän kertoi meille työn kautta nousseista havainnoistaan. Yhteiskunta pyrkii muun muassa Nuorisotakuun keinoin tukemaan nuoria elämän nivelvaiheissa niin, että nuoret eivät jäisi työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle. Kaikista tarjolla olevista toimista huolimatta on kuitenkin paljon nuoria, joita nämä tukitoimet eivät syystä tai toisesta tavoita. Tällaisia nuoria on myös KAN ry:n toiminnan piirissä. Monella nuorella on kasautuneita ongelmia ja heillä tuntuu olevan vaikeus kiinnittyä niin toimintaan kuin sosiaalisiin suhteisiin. (Jouko Vuorenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 25.10.2017.) Näiden havaintojen pohjalta aloimme yhdessä pohtia tutkimuksen tavoitetta ja miettiä miten se palvelisi parhaiten KAN ry:n toimintaa. Keskustelun edetessä muistiinpanoihin piirtyi selkeästi alustava tutkimusongelma: Miten syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten osallisuutta voidaan lisätä? Toiminnanjohtaja oli vakuuttunut, että nuori itse tietää mikä häntä kiinnostaa ja mitä hän tarvitsee. Haastattelun avulla saisimme palvelua käyttäneiden nuorten omat mielipiteet ja näkemykset esille.

Haastattelut tehtiin huhtikuussa 2018 5 nuorelle miehelle, jotka ovat olleet aikanaan KAN ry: asiakkaita. Aineisto analysoitiin välittömästi haastatteluiden jälkeen. KAN ry jätti toukokuussa 2018 hankehakemuksen STEA:lle. Meidät pyydettiin mukaan hankehakemuksen tekoprosessiin, jossa hyödynnettiin tutkimustuloksia sekä hankkimaamme teorial tietoa aiheesta. Tutkimusprosessi eteni analyysivaiheesta tulostulovaiheeseen, josta edelleen lopullisen raportin kirjoittamiseen. Lähetimme maaliskuussa 2019 KAN ry:lle kirjallisen ilmoituksen tutkimuksen päättymisestä opinnäytetyöraportin julkaisuajankohdasta, ja liitteenä saatekirjeen tutkittaville tutkimuksen päättymisestä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelut tehtiin puhelimitse huhtikuussa 2018. Haastatteluun osallistui viisi 20-25 -vuotiasta nuorta miestä. Nuoret valikoituivat KAN ry:n toiminnan kautta ja heitä yhdisti merkittävä syrjäytymisen riski. Haastatteluhetkellä kaksi nuorista asui omassa kodissa, yksi kuntoutusyksikössä, yksi vanhemman kanssa ja yksi "muitten" kanssa. Haastattelun aikana kaksi nuorta oli työsuhteessa, yksi odotti pääsevänsä kuntouttavaan työtoimintaan, yksi nuorista harjoitteli pääsykokeita varten ja yksi oli kuntoutuksessa. Nuorten vastaukset haastattelukysymyksiin olivat kutaaltaan niukat. Vastausten niukkuus vaikuttaa välillisesti myös johtopäätösten niukkuuteen erityisesti 2. tutkimuskysymyksen osalta. Tämä on jo itsessään mielenkiintoinen tutkimustulos. Alla olevassa kuviossa (kuvio 4.) tutkimustulokset on kategorioitu haastatteluteemojen alle.

KUVIO 4. Tutkimustulokset

5.1 Nuoren kokemat haasteet elämänkulun nivelvaiheissa

Haastateltavilla nuorilla oli hyvin samanlaisia haasteita nuoruuden elämänkulun nivelvaiheissa. Viimeistään yläkoulun aikana jokaisella nuorella oli asiakkuus lastensuojelussa. Osa nuorista joutui asiakkuuden myötä vaihtamaan asuinpaikkakuntaa. Paikkakunnan vaihtumisen myötä koulu vaihtui ja sosiaaliset suhteet

muuttuivat. Haastateltavat kuvasivat yläkouluajan levottomaksi. Sitä leimasi päih-teiden käyttö ja harrastusten puute. Nuoria vaivasi myös näköalattomuus, joka näyttäytyi tulevaisuuden suunnitelmien puuttumisena. Nämä kaikki edellä maini-tut tekijät muodostavat haasteen yläkoulun jälkeisille nivelvaiheille siirryttäessä koulutuksesta työelämään.

Yläkoulu-aikaa kuvattiin huolettomana aikana, jolloin ei välitetty seuraamuksista. Kysyttäessä nuorilta silloisista tulevaisuuden toiveammateista eivät nuoret osan-neet sanoa tähän mitään. Yksi haastateltavista kuvasi yläkoulu-aikaa seuraavasti:

...sillo sellasta elämänlankaa ei ollu kyllä, ku alkaa muistelee. Eikä sillonka tainnu olla minkäänlaista ikänä, että mitä sitä halusis tulevai-suudessa tai mitä haluaa ees tehdä, nii. Ei sitä oikee ollu, se oli ihan tyhjää tavallaan silloin. Ei välittänyt. Ei ollu minkäänlaista mielenkiin-too eikä välittänyt tavallaan mitä se elämä tuo sillo tullessaan.

Nuoret kuvasivat vapaa-ajan viettotapojensa heijastuneen koulunkäyntiin, ja al-koholin runsas käyttö tuli kuvioihin. Yksikään nuorista ei osallistunut yhdeksän-neltä luokalta alkaen säännölliseen harrastustoimintaan ja toisilla harrastaminen oli epäsäännöllistä, omaehtoista pelailua.

Se alko heijastua tää vapaa-aika niin paljon koulunkäyntiinki, sen ta-kia, ei siin mitään suurempia ongelmia... Ei vaan jaksanu kiinnostua.

Nuorten perhesuhteet olivat ongelmallisia. Haastateltavista kaksi oli sijoitettuna lapsuusiästä alkaen ja kolme asui äidin kanssa murrosikänsä asti. Suhdetta huol-tajiinsa nuoret kuvaavat haastavina.

No ei nyt mitkään maailman parhaat *naurahdus*...siinä alko sukset menee vähän ristiin puolin ja toisin.

Peruskoulun jälkeen nuoret hakeutuivat opiskelemaan, mutta syystä tai toisesta jokaisella opiskelu jäi kesken. Opiskeluolosuhteet vaihtelivat kaikilla nuorilla ko-din ja sijaishuollon välillä. Lisäksi kaikkien nuorten peruskoulun jälkeistä nivelvai-hetta leimasi kiinnittymättömyys perheeseen, kotiin, kouluun, ammattioppilaitok-seen ja työelämään. Koulun keskeytymisen syyt olivat moninaiset. Nuoret

kertoivat opintojen keskeytymisen syyksi muun muassa motivaation puutteen, väärälle alalle ajautumisen tai suunnitelmien muutoksen.

...no ei oikeen kiinnostanu se koulunkäynti ja siinä...no oli se vaikeeta.

Puoltoista vuotta kävin... Mun piti mennä ensin toiselle alalle, mut sit opo ohjas vähä väärin.

Sitten alko se ala kiinnostaa. Sitte ku pääs siihe työelämään kattoomaan ni ei se sitte ollukkaa sitä mitä oli kuvitellu.

Yksi nuorista kertoi opintojen päättymisen yhteydessä syyksi tuen puuttumisen, silloin kun sitä olisi tarvinnut.

Ei oo motivaatiota enää, ku opettajat ei osaa opettaa ees ammattikoulussa nii jätin kesken. Eikä nillä oo ees mielenkiintoa opettaa nuorii, lähtee vaan kahville, eikä tuu auttaa, jos tarvii apua.

Osa yritti aloittaa opinnot uudelleen tuloksettomasti, yksi yritti tehdä pätkätoita ja osa kävi kokeilemassa työpajatoimintaa. Nuorten päihteiden käyttö jatkui myös peruskoulun jälkeen. Yksi nuorista sanoikin suoraan aloittaneensa ryyppäämisen heti kun oli täyttänyt 18 vuotta.

Yhden nuoren kertomus poikkesi merkittävästi toisista. Hän kertoi olleensa aina itsenäinen päätöksen teoissa, eikä hän ollut koskaan kaivannut niiden tekemiseen erityisesti apua. Tämän nuoren opinnot olivat viivästyneet ja hän päätti pitää välivuoden ja lähteä armeijaan. Pian armeijasta pääsyn jälkeen hän oli työllistynyt. Nuori ei kertonut opintojensa viivästymisen syytä.

...siinä opinnot pääs vähän myöhästymään, et valmistuminen ni siinä oisk kestänyt oletttua pidempää, aattelin sitten pidän välivuoden ja meen armeijaan. Armeijan jälkeen mietin, että meenkö takas sinne kouluun vain, mitä tässä nyt tekee. Päätin sit laittaa työhakemuksen tänne XXX ja sitte se tota nappaski ja täs vuosi tulee tän kuun aikana...

Neljä nuorta ei ollut suorittanut varusmiespalvelusta. Kaksi heistä oli keskeyttänyt palveluksen terveydellisten syiden vuoksi. Kaksi oli vapautettu palvelusta heti

kutsunnoissa, toisen saatua C:n paperit ja toinen kertoi, ettei häntä huolittu armeijaan. Varusmiespalveluksen keskeyttäneet nuoret olisivat halunneet käydä armeijan loppuun. Yksi palvelusta vapautettu nuori sanoi olevansa tyytyväinen ratkaisuun, sillä hän koki haasteeksi auktoriteettiongelman.

En käyny, ei mua huolittu sinne. No ihan hyväks valinnaks tuntuu vieläki, että en menny. Enkä ollu valmis... oli sihan hyvä valinta, kun ties että ei ollu minkääläistä mielenkiintoa. Ja se auktoriteettiongelma oli aika suuri silloin.

Nämä nuoret eivät onnistuneet kiinnittymään mihinkään heille tarjottuun toimintaan. Haastateltavista nuorista kolme oli käynyt myös kunnan järjestämässä työpajatoiminnassa ja kuntouttavassa työtoiminnassa. Yksi nuorista oli ollut tyytyväinen kuntouttavaan työtoimintaan ja kahdelle nuorelle työpajatoiminta ei ollut mielekästä. Työpajatoimintaa kuvattiin tylsäksi ja "ei mistään kotoisin" olevaksi, nuoret olisivat mieluummin "kunnon" töissä.

Elämäänsä taaksepäin katsoessa nuoret sanoivat, että jos heillä olisi mahdollisuus, niin he tekisivät joitain asioita toisin. Eräs nuori kuvasi menneisyyttään seuraavasti:

No tavallaan se sama meno jatku sillo ammattikoulussa... Sitä ei hirveesti tullu muutosta.... nii ei sitä, yhtä hölmöilyä jatku ja sellasta... hyvin välinpitämätöntä ja menttiin vaa paikast toiseen... Kaduttaahan se nykykään ku on tullu tehtyy kaikenlaista nii... oishan sitä halunnu lapsena pitää kaikenlaista harrastusta mihin normaali laps pitää, ettei olla missää putkassa yötä...

Tulevassa elämänkulun nivelvaiheessa kaikki viisi nuorta sanoivat haaveilevansa opiskeluun pääsystä ja kolme viidestä työpaikan saannista. Kaksi näki itsellään perheen tulevaisuudessa. Nuorten ajatukset oman elämän tulevaisuudesta olivat hyvin tavallisia. Kaksi nuorta kertoi haaveistaan näin:

No varmaan ihan perus settiä, että ois niinku perhe ja tota vaikka talo, auto ja kämppä, kesämökki. Se vois olla ihan kiva.

Se on tavallaan perus... no sanotaan suoraan perus paska arkea.

Nuorten oli kuitenkin vaikea nähdä tällä hetkellä näiden asioiden toteutuvan tulevaisuudessa. Toiveikkuus oli varovaista ja sitä leimasi epävarmuus. Vastauksista oli havaittavissa ymmärrys siitä, että nuori on myös itse vastuussa haaveilemansa tulevaisuuden toteutumisesta.

Jos kaikki hyvin menee niin. Eihän sitä koskaan tiedä.

5.2 Toisen ihmisen antaman tuen merkitys

Nuoret lähtivät mielellään miettimään menneisyydessä itselleen merkittäviä henkilöitä, joiden tuen he kokivat tärkeiksi. Tällaisiksi henkilöiksi nuoret nimesivät jonkun muun kuin oman vanhemman. Merkityksellisiä ihmisiä oli: naapuri, perhe-kodintyöntekijät, tuttava, ukki, sekä kummit. Keskustelu kääntyessä suhteen nykytilaan, sen sävy muuttui merkittävästi. Kaikkiin edellä mainittuihin ihmisiin oli suhde katkennut syystä tai toisesta. Tässä kohdin haastattelua jokainen nuori ikään kuin vetäytyi keskustelusta vaitonaisella vastauksella, eivätkä he olleet halukkaita kertomaan syitä välien rikkoutumiselle.

Peruskoulun jälkeisen opiskelun osa nuorista kuvasi vaikeaksi ja he olisivat kaivanneet enemmän tukea opiskeluun. Toisaalta nuoret eivät välttämättä osanneet ja ymmärtäneet ottaa tarjottua apua vastaan ajallaan. Kaksi nuorta sanoitti asiaa näin:

...vaik sillón mä en osannu ajatella sitä asiaa, en ollut niin kehittynyt... kaikkihan siinä oli selvittämässä tilanteita, mutta ei siitä itse välittänyt tavallaan. Sit ei ain huomionu mitä ympärillä tapahtu, että jotku yrittää auttaa...

...kyllä mulle sanottiin paljon kaikkee, mutta emmä niinku sisäistänyt tai niinku ymmärtänyt mittaa. Mä vaan menin.

Vertaistuen merkitys tuli esille kuntoutusyksikössä asuvan nuoren puheessa. Hän myös piti tällä hetkellä saamaansa ammatillista apua tärkeänä. Tämän lisäksi nuorilla oli laaja ystäväpiiri. Vaikka varhaisnuoruuden muut ihmissuhteet

olivat kariutuneet, niin samat kaverisuhteet olivat säilyneet jopa yläkouluajoilta saakka. Kaverisuhteet olivat tärkeitä ja pysyviä, jota nuoret kuvasivat seuraavsti:

Mä olin se kuka hölmöili ja ne seuras vaa vierestä... Sanotaan, että monesti kaveripiiri vaikuttaa, mutta tässä tapauksessa ei voi sanoo... vaikka huonosti meni ni ois voinu mennä paljo huonomminki jos kaveripiiri olis ollu ihan erilainen. Se tavallaan pelasti.

...olihan se semmonen tärkeä tietenki että. Sielt on muutama hyvä ystävä jääny, oikeastaan on sama kaveripiiriki vieläki silleen osittain.

5.3 Miten KAN ry voisi tukea nuoria?

Kysyimme nuorilta minkälaista toimintaa KAN ry voisi heille tarjota. Nuoret olivat vastauksissaan hyvin niukka sanaisia. Nuoret pitivät kuitenkin henkilökohtaista tukea kaikkein tärkeimpänä ja heidän toiveet henkilökohtaisen tuen luonteesta olivat samanlaisia. Osalla nuorista oli huonoja kokemuksia työpajatyypisistä toiminnoista ja keskusteluryhmistä.

“No siis tavallaan tietynlaiseen henkilökohtaiseen keskusteluun, että se on se mistä mä sain itse apua, että se enemmän se ryhmä juttu sitte ei oo ehkä se mistä välttämättä eniten on apua. Sieltä saa energiaa, mutta enemmän saa että ku pääsee keskustelea henkilökohtaisesti jonku, jonki ammattilaisen kanssa että.”

Toiveet koostuivat arkisista asioista ja yhdessä olemisesta. Yksi nuorista toivoi yhdessä tekemistä, jonka lomassa puhuminen olisi luontevaa, jos sille kokisi tarvetta.

...et tehtäis jotain jotain vaikka värikuulasotaa tai vastaavaa...No vois siinä keskustella jotain, mut ei sillä ole oikeen merkitystä kyl kummiski siin keskustellaan mitä tahansa... mut ei oo pakko puhuu, mut puhuu voi jos halua.

Henkilökohtaisen tuen luonteelta toivottiin myös olevan kannustavaa ja elämässä eteenpäin ohjaavaa:

Potkis vähän persauksille.

Kauttaaltaan nuorten vastaukset heille tarjotusta avusta, sen määrästä tai sen mahdollisesta tarpeesta olivat niukat. Yksi nuorista osasi kuitenkin jäsentää aiheita hyvin, kun annoimme hänelle positiivista palautetta. Nuori jäi pohtimaan miksi toiset eivät mahdollisesti osaa kertoa asioita ja miksi hänelle se ei ole niin vaikeaa:

Se on aika normaalia semmonen ettei osaa oikeen (sanoittaa asioita) ...Se on normaalia ihmisen käytöstä ettei osaa yhtäkkiä kertoa miten sä voit sillä hetkellä... Tietysti ku mä oon saanu niin paljon apua ni siin on oppinu keskustelutaidot.

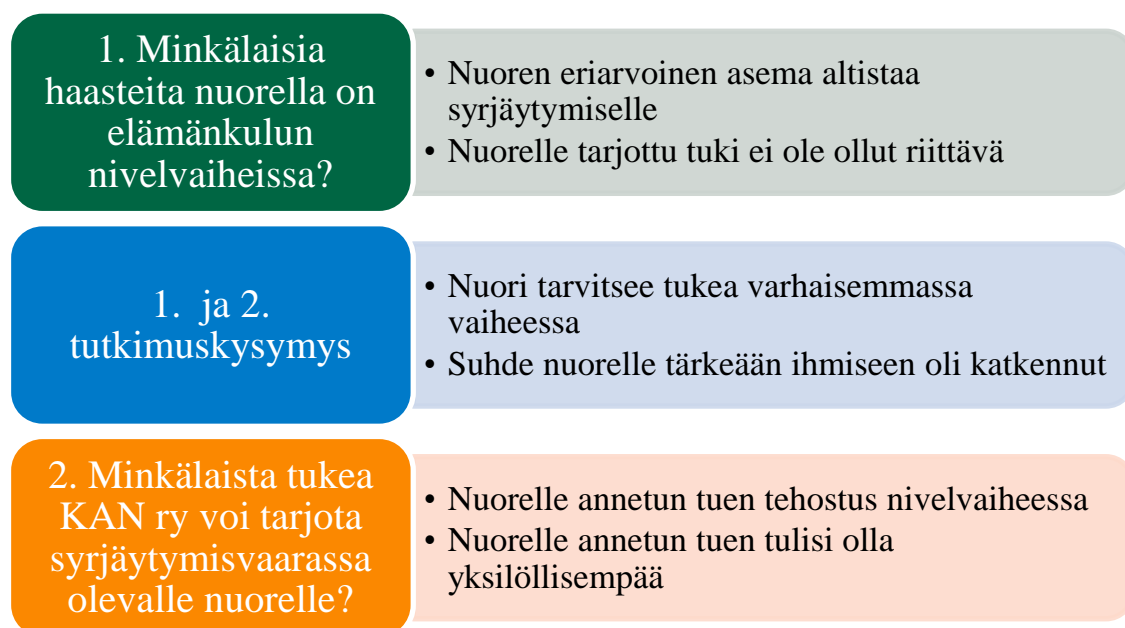
Haastattelun lopussa nuori jatkoi vielä aiheen pohdintaa. Hän totesi, että on aina pyrkinyt ottamaan kaiken avun vastaan ja nykyään hän on myös oppinut pyytämään apua. Nuorena teininä avun vastaanottaminen oli hänelle vaikeaa:

Ei sillo nuorempana sillon sanotaanku oli sellainen teini-ikäinen, ni enhän mä sillon välittänyt näistä sosiaalityöntekijöistä. Nehän oli mulle ihan yhtä vihollisia tavallaa, mutta kyllä silleen arvostaa, koska asioita voi olla paljon huonommin että.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tällä tutkimuksella pyrittiin selvittämään syrjäytymisprosessissa eläneiden nuorten kokemuksia elämänselämän nivelvaiheissa kohtaamistaan haasteista ja nuorten toiveita heille suunnatun toiminnan kehittämisessä. Teoriatiedon ja tutkimustiedon keruu kohdennettiin niin, että valmis opinnäytetyöraportti sisältää ajankohdasta tietoa syrjäytymisen syistä, riskitekijöistä ja ehkäisykeinoista. Lisäksi se kuvaa aikuistuvan nuoren elämänselämän nivelvaiheita, nuoren kokemia haasteista niissä ja tuo nuorten toiveita hänelle kohdennettujen toimintojen palvelumalleista. Lopullisen raportin tarkoitus on tukea KAN ry:tä nuorille suunnattujen palvelujen kehittämisessä nuorta osallistavaksi. Tarkastelemme seuraavaksi tuloksista tehtäviä johtopäätöksiä ja pohdimme niiden merkitystä sosiaali- ja diakoniatyön ammatillisten tavoitteiden toteutumista asiakkaan osallisuuden tukemisen ja ammatillisen kasvun näkökulmasta.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 5.) olemme jaotelleet tutkimustuloksista tehdyn johtopäätökset suhteessa tutkimuskysymyksiin. Johtopäätösten raportointi etenee myös taulukossa ilmenevässä järjestyksessä ja on jäsennelly haastattelu teemojen mukaan.

KUVIO 5. Johtopäätökset suhteessa tutkimuskysymyksiin

6.1 Nuorten kohtaamat haasteet

Haastatteltavien nuorten elämänselämän haasteet kuvaavat hyvin teoriassa esiintyneitä syrjäytymisen riskitekijöitä. Jokaisen nuoren kohdalla syrjäytymisen riskitekijöitä oli useita ja haastatteluhetkellä, yhtä nuorta lukuunottamatta, heidän riskinsä syrjäytyä oli edelleen merkittävä. Yläkoulun jälkeisessä nivelvaiheessa nuoret olivat jo lähtökohtaisesti eriarvoisessa asemassa muihin nuoriin nähden. Näyttää siltä, että syrjäytymisprosessin tarkkaa alkamisajankohtaa on haastava arvioida jälkikäteen. Voidaan kuitenkin todeta, että kun tiettyjä syrjäytymisen tekijöitä kasaantuu yhdelle ihmiselle tarpeeksi, lähtee prosessi käyntiin. Käynnistynyttä prosessia voi olla vaikea tunnistaa tai se on edennyt hyvin pitkälle siinä vaiheessa kun nuori vihdoin täyttää esimerkiksi NEET-kriteerit. Havaintojemme mukaan tekemässämme tutkimuksessa, syrjäytymisprosessin käynnistävien tekijöiden merkitys korostuu entisestään tulevissa elämän nivelvaiheissa.

Syrjäytymisen prosessin omainen luonne tuli esille haastatteluissa. Nuori ei syrjäydy yhtäkkisesti ilman pidempikestoista syy-seuraussuhteiden ketjua. Nuorten ensimmäiset syrjäytymisprosessin käynnistävät tekijät saattoivat muodostua ylisukupolivilisyyden myötä jo varhaislapsuudessa, vaikka heidät sijoitettiin lastensuojeluun vasta murrosiässä. Lastensuojelun asiakkuus ei itsessään aiheuta riskiä syrjäytymiselle vaan siihen vaikuttavat ne tekijät jotka ovat ehtineet kasautua ennen asiakkuuden alkua (Pulli 2018). Nuoruudessa syrjäytymisen riskitekijöitä ovat myös päihteiden käyttö (Kosola ym. 2018, 871) ja harrastustusten puute (Me-säätiö. Syrjässä 69 000 nuorta). Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat lopettaneet harrastamisen yhdeksänteen luokkaan mennessä ja heitä oli alkanut kiinnostamaan päihteiden käyttö. Näin nuoret olivat omalla toiminnallaan ja valinnoillaan lisänneet syrjäytymisen riskiä.

Haastateltujen nuorten tila ei ollut stabiili. Nuori saattoi hetkittäin täyttää syrjäytyneen kriteerit, kun taas seuraavassa hetkessä ei niitä täyttänytkään. Nuori vaikutti olevan kuitenkin usein vastoin omaa tahtoaan edellä kuvatussa kierteessä aivan kuten Aaltonen ym. (2015,128) kuvaavat Nuoret luokalla tutkimuksessa. Onnistuminen koulutuksellisissa nivelvaiheissa voi toimia

syрjäytymistä ehkäisevänä tekijänä (Vasalampi 2012, 12). Nuoret olivat päässeet heti peruskoulun jälkeen jatko-opiskelupaikkoihin, mutta sen hetkisen elämäntilanteen vuoksi opiskelu oli kaikilta jäänyt kesken. Osa nuorista sanoi myös, että opinnot jäivät kesken riittämättömän tuen tai väärän koulutuslinjan vuoksi. Riittävä ja oikea-aikainen ohjaus ovat keskeisessä roolissa ammatilliseen koulutukseen siirtymisessä ja opiskelijaksi kiinnittymisessä (Harjupää ym. 2017, 18). Haastateltavien nuorten taustat huomioon ottaen, he olisivat tarvinneet vahvempaa tukea peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa sekä koulutuksellisissa siirtymisissä.

Viidestä nuoresta vain yksi oli suorittanut varusmiespalveluksen. Tämä aika oli tarjonnut hänelle mahdollisuuden tarkastella elämänsuuntaa uudelleen ja miettiä seuraavaa siirtymää. Armeijassa hänelle oli kypsyttänyt ajatus jättää opinnot kesken ja siirtyä työelämään, kunnes löytäisi uuden koulutusvaihtoehdon. Neljän muun nuoren kohdalla heijastuu vahvasti Aikalisä! Time Out! -hankkeen kuvaamat haasteet, joita varusmiespalveluksen ulkopuolelle jääneillä nuorilla oli. Näiden nuorten kohdalla voidaan todeta, että myös heidän elämässään näkyy ongelmien ja elämäntilanteita kuormittavien tekijöiden kasautuminen, vaikka palveluksesta ulkopuolelle jäämisestä ei tekisikään erityisiä johtopäätöksiä.

6.2 Tuen merkitys

Haastateltavilta nuorilta puuttui perheen tuki ja he nimesivät itselleen merkittäviksi ihmisiksi muita kuin perheenjäseniä. Nämä ihmissuhteet olivat jostain syystä kaikilla katkenneet, eivätkä nuoret olleet halukkaita pohtimaan syitä siihen. Yleensä nuori arvioi vanhempansa heti ystävien jälkeen läheisemmiksi ihmisiksi (Nurmi, ym. 2014, 163). Kavereiden merkitys puolestaan korostui nuorten vastauksissa. Kaverisuhteet olivat säilyneet aina yläkoulusta lähtien ja heihin pidettiin edelleen yhteyttä. Suhde kavereihin pysyi, vaikka asuinpaikkakunta oli vaihtunut. Yläkoulussa aloitettu päihteiden käyttö ei aina nuorten mukaan johtunut kaverisporukoista. Nuoruudessa kaverisuhteiden vaikutukset voivat olla kuitenkin negatiivisia erityisesti silloin, kun ryhmään kuuluvia yhdistää päihteet tai häiriökäyttäytyminen (Nurmi ym. 2014, 167).

Kaveri- ja ystävyys-suhteiden tyypillinen tavoite on hauskanpito, jonka kautta nuoret miehet avaavat tai piilottelevat henkilökohtaisen elämän haasteita tai haavoittuvuutta. Ystävyys-suhteissa opetellaan erilaisia viestintä tapoja, jotka synnyttävät tai ylläpitävät vuorovaikutussuhteita. Ystävää voi esimerkiksi lohduttaa, antaa neuvoja, rohkaista tai keksiä piristävää tekemistä. Erityisesti ystävien keskuudessa voi olla oma itsensä, kun ystävät puhuvat ”samaa kieltä”. (Virtanen 2018, 240–241.) Nuorisotutkimusseuran aineistoin keruussa (2017) nuoret itse määrittelivät syrjäytymiseltä suojaavina tekijöinä toimivat ihmissuhteet ja oman aktiivisuuden. Kun taas syrjäytymisen syynä he pitivät sosiaalisissa suhteista ulosjäämistä eli yksinäisyyttä. (Gretschel & Myllyniemi 2017, 32,35.) Tutkimuksemme perusteella kaverisuhteiden merkitystä ei tule aliarvioida, etenkin silloin, kun kaverisuhteet ovat säilyneet ja muut läheiset ihmissuhteet ovat nuorella hauraat. Kaverisuhteet näyttivät toimivan haastateltavien nuorten voimavarana ja jopa suojaavina tekijöinä aivan kuten yksi nuorista kuvasi.

Nuorten tukiverkko oli heikko tai he eivät kehityksellisistä syistä kyenneet näkemään olemassa olevan tukiverkon merkitystä. Kysyttäessä nuorilta heille tarjotusta tuesta, sen määrästä tai laadusta olivat vastaukset hyvin niukkoja ja epä määräisen ympäröityä. Kommenttien vähyys itsessään on mielenkiintoinen tutkimustulos, joka voisi kertoa, että avun tarjoaminen on ollut vähäistä. Luultavampaa kuitenkin on, että avun tarjoamishetkellä nuori ei osannut tarttua apuun tai kokenut sitä edes auttamisena. Lisäksi uskomme, että nuorten oli selkeästi vielä vaikeata hahmottaa tai jäsentää haastatteluvaiheessa kyseisen elämän vaiheen tapahtumia. Tätä tulkintaa tukee se, että yksi nuorista totesi vasta nyt ymmärtävänsä, että miten paljon häntä oli yritetty auttaa. Kyseinen nuori poikkesi muutenkin muista haastateltavista. Hän kykeni tarkastelemaan menneitä elämänvaiheitaan paljon objektiivisemmin kuin muut. Tämä osoittaa, että kokemus tuen saannista voi syntyä myös jälkikäteen. Mielestämme tämä voisi tarkoittaa, että kokemus osallisuudesta voi olla myös jälkisyntyinen. Tarjotun tuen oikea-aikaisuus ja oikeellisuus ovat siis merkittävässä roolissa torjuttaessa sosiaalista syrjäytymistä.

Tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä saimme paljon "en tiedä vastauksia" ja "jossittelua". Haastateltavilla nuorilla oli edessä uusi nivelvaihe ja siirtymä koulutukseen, työelämään tai työpajatoimintaan. Nuorten sanotaan yleensä olevan optimistisia tulevaisuuden suhteen, vaikka elämäntilanne olisi vaikea, eivätkä he menetä toivoa kehityksellisten haasteiden mukaisesta tulevaisuudesta (Nurmi ym. 2014, 154). Haastateltavilla nuorilla oli hyvin tavanomaiset haaveet tulevaisuudesta, jota kuitenkin varjosti epävarmuus. He haaveilivat ammatista, työstä, kodista ja perheestä. Tulevan nivelvaiheen päätöksentekoa leimasi epävarmuus ja näköalattomuus. Nuori sanoi elävänsä hetkessä, eikä hänen ollut helppo nähdä eteenpäin tulevaisuuteen.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki nuoret sanoivat toivovansa tulevaisuudelta kotia, perhettä, kesämökkiä. Kysyttäessä miten helppo heidän oli nähdä näiden asioiden toteutuvan tulevaisuudessa, he totesivat, että niiden toteutuminen tuntuu tällä hetkellä hyvin vaikealta. Kysyttäessä minkälaisena nuori näkee tulevaisuutensa, oli vastaus epäröivä kuten, *"no se riippuu kaikesta"* ja *"jos kaikki hyvin menee niin"*. Haaveiden nimeämisen ja niiden mahdollisen toteutumattomuuden välinen ristiriita kiinnitti huomiomme ja vahvisti epävarmuuden olevan merkittävä tulevaisuutta leimaava ja varjostava tekijätekijä. Toisaalta kodin, perheen ja kesämökin tiedetään olevan niitä tekijöitä, joita saatetaan pitää onnen ja onnellisuuden takeena. Lisäksi ne mahdollistavat sen *"perus paska arjen"* josta nämä nuoret haaveilevat.

6.3 Ehdotus KAN ry:n toiminnan kehittämiseksi

Tutkimuksesta saadut tulokset tukevat KAN ry:n päätöstä lähteä kohdentamaan toimintaansa nuoriin. Tutkimamme aineiston perusteella näyttää siltä, että nuori hyötyisi mahdollisimman varhaisesta tuesta, joka kohdentuisi jo peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen nuoren siirtyessä ammatillisiin opintoihin. Toisaalta nuoret, eivät välttämättä itse ole tässä elämänvaiheessa valmiita vastaanottamaan apua tai he eivät tunnista tarvitsevansa sitä. Tämä näkökulma tuli esille haastateluissa, kun nuoret sanoivat elämän olleen aikaisemmin jäsentymätöntä.

Haastateltavat kokivat, etteivät nuorempana osanneet ajatella asioita ja pitivät itseään vielä tuolloin kehittymättöminä.

Haastatteluhetkellä jokainen nuori oli kokenut jonkinlaisen pysähtymisen tai “pohjakosketuksen”, joka oli saanut heidät miettimään elämänsuuntaa uudelleen. Yksi niin sanotun pohjakosketukseen vaikuttava tekijä oli päihteiden käyttö. Koska KAN ry:n toiminta on kohdistettu täysi-ikäisiin niin ehdotamme, että he pyrkisivät määrätietoisesti tavoittamaan nuoria, jotka ovat syrjäytymisprosessissa ja joita yhteiskunnan tukitoimet eivät tavoita tai ne eivät ole riittäviä. Tällaisessa toiminnassa on tärkeää ymmärtää ja huomioida nuoren koko elämänkulku ja ne tekijät, jotka vaikuttavat heidän elämäntilanteensa haasteisiin ja ongelmiin. Yhteiskunta tarjoaa erilaisia tukimuotoja, mutta niissä ei aina pystytä vastaamaan nuoren omiin henkilökohtaisiin tarpeisiin.

Haastatelluissa tuli selkeästi esille nuorten oma toivomus heille tarjottavan tuen muodosta. Suurin osa haastateltavista nuorista toivoi henkilökohtaista tukea ryhmätoiminnan sijaan. Vaikka vastaukset olivat saman suuntaisia, löytyi niistä viivahde eroja henkilökohtaisen tuen toteuttamistavasta. Kaikkia haastateltavia yhdisti se, ettei heillä omien sanojen mukaan ollut vierellä kulkijaa. Nuorten toive henkilökohtaisesta tuesta oli hyvin arkinen. He toivoivat ehdotonta yhdessä tekemistä ja olemista, jonka ohessa voisi puhua tai olla puhumatta. Tämän vuoksi toimintaa suunniteltaessa KAN ry:n tulisi panostaa nuoren osallisuutta lisäävän toiminnan kehittämiseen huomioiden nuorten yksilölliset toiveet ja tavoitteet.

Koska nuorten ihmissuhteet tuntuivat olevan hauraita, tulisi ne myös, ottaa toiminnassa huomioon ja miettiä miten suhteita voisi vahvistaa. Jokainen haastateltava mainitsi nuoruudestaan joitakin itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä ihmissuhteita, jotka olivat syystä tai toisesta katkenneet. Tämä haastaa mielestämme nuorille tärkeiden olemassa olevien sosiaalisten suhteiden tunnistamiseen ja niiden vahvistamiseen. Nuoren kanssa voisi yhdessä lähteä pohtimaan syitä katkenneisiin ihmissuhteisiin ja tarvittaessa tukea nuorta suhteiden korjaamisessa.

Osallisuuden lisääminen vaatii toimijuuden vahvistamista. (Isola, ym. 2017,5)
Nuorten tarinoissa toistui heidän elämänsuuntaa kauttaaltaan katkonaiset

ihmissuhteet, katkonaiset opiskelujaksot ja katkonaiset ajanjaksot työelämässä. "Kaiken keskeneräisyys" näytti heijastuvan myös epävarmuutena tulevaa kohtaan. Vastoin tyypillistä ikätasoista optimismista suhtautumista tulevaisuuteen haastattelemamme nuoret puhuivat, *“päivä kerrallaan elämisestä”*, ja *“hiljaa eteenpäin menemisestä”*. Tämä kuvastaa nuoren epävarmuutta omaa elämää kohtaan, joka puolestaan kertoo heidän toimijuutensa olevan heikkoa. Toiminnan tulisi olla nuoren toimijuutta tukevaa. Toimijuus on tulevaisuuteen orientoituvaa toimintaa (Isola ym., 2017, 18). Sen perustana voidaan pitää ihmisen minäpystyvyyssuskomuksia, jolloin ihminen uskoo, että hän pystyy toimimaan ja aikaansaamaan haluamiaan tuloksia eri tehtävissä ja elämänalueilla. Toimijuus elämänkulun näkökulmassa korostaa, kuinka yksilölliset suuntautumiset ja valinnat kytkeytyvät koettuun ja havaittuun sekä samalla todelliseen ja muuntuvaan ympäristöön. (Vanhalakka-Ruoho, 2014, 194). Haastateltavat nuoret olivat kyllä tietoisia, että heillä oli vastuu omasta tulevaisuudestaan, mutta heidän luottamuksensa omaa toimijuutta kohtaan oli heikko. KAN ry:n tulisi toiminnassaan tukea kunkin nuoren yksilöllisiä tarpeita toimijuuden ja minäpystyvyyden osalta.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Nuorten syrjäytymistä on tutkittu paljon ja tutkimuksia tehdään yhä. Yhteiskunta kehittää jatkuvasti lisää palveluja, ja rahoittaa hankkeita, jotka tukevat nuorta elämänkulun nivelvaiheissa. Parhaillaan on menossa monia hankkeita ja toimenpiteitä, joiden avulla eri nivelvaiheissa olevia nuoria pyritään tukemaan. Esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston rahoittama Zoomi – sujuvien siirtymien kansallinen koordinointi hanke tuottaa tietoa ammatillisen koulutuksen nivelvaiheiden tukemisesta (Harjupää ym. 2017). Syrjäytymisen eri mekanismien tunnistamisesta on jo paljon tutkimus tietoa, mutta niissä jäi usein nuoren oma ääni kuulumattomiin. Tällöin myös nuori jää kuulumattomiin. Tutkimuksemme kannalta näyttäisi, että nuoren tarve on usein paljon arkisempi ja eikä se istunut palvelua tarjoavien akateemisesti laatimaan muottiin. Tästä syystä voidaan todeta, että tärkeintä jatkotutkimusten kannalta on kuulla nuorta, sillä palvelun käyttäjä määrittää lopulta palvelun todellisen arvon, ja vaikuttavuuden.

Tutkimusotoksemme oli pieni ja nuorten tuottama tieto niukkaa, joten moni asia tuli käsiteltyä pintapuolisesti. Institutionaalinen tuki ei näyttänyt riittävän nuorille, jotka ovat taustoiltaan ”rikkinäisiä”. Haastateltavilla nuorilla oli elämänsellessään paljon kasautuneita haasteita ja ongelmia. Kaikkien ongelmien keskellä heidän kaveri- ja ystävyysuhteensa olivat kuitenkin kestäneet. Nuorisotutkimusseuran (2017) aineistonkeruun perusteella nuoret pitävät ystävyysuhteita tärkeimpänä yksittäisenä tekijänä, joka ehkäisee syrjäytymistä. Nuoret määrittivät henkilön vasta sitten syrjäytyneeksi, kun hän jää sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle. (Nuorisotutkimusseura ry. 2017,35.) Jatkossa olisi hyvä tutkia kaverisuhteiden vaikutus, silloin kun nuoren kaikki muut ihmissuhteet ovat katkenneet.

6.5 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuuden ja eettisyyden kriittiseen tarkasteluun käytettiin Jouni Tuomen ja Anneli Saarijärven (2018) teosta *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Teoksen avulla todennettiin tehdyn tutkimuksen laatukriteerien täyttyminen. Niitä ovat pääpiirteittään tutkimusraportin selkeys, tutkimusmetodin kohdallisuus, hyvä tutkimuskäytäntö, analyyttinen tarkkuus, teoreettinen yhdistäminen, ja relevanttius, sekä johdonmukaisuus tutkimusmetodin käytössä. (Tuomi. & Sarajarvi. 2018, 184–186.) Tämän lisäksi hyödynnettiin osallistavan ja tutkivan kehittämisen opasta Raili Gothonin (2019) artikkelia *Eettiset periaatteet tutkivassa ja kehittävässä työssä*, sekä Tietoarkiston aineiston hallinnan käsikirjaa. (Tietoarkisto.ai-
neistonhallinnan käsikirja. Informointi henkilötietojen käsittelystä.) Seuraavassa käydään läpi tutkimuksen vaiheita lineaarisesti ja kuvataan tutkimusprosessissa esiin tulleita luotettavuutta ja eettisyyttä tukevia sekä haastavat elementtejä.

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden toteutuminen on pyritty huomioimaan koko opinnäytetyöprosessin ajan. Hyödynsimme kansallisen lähdekirjallisuuden lisäksi myös kansainvälistä tutkimustietoa. Tavoitteena oli varmistaa mahdollisimman laadukas tietopohja opinnäytetyöprosessille. Lähteiden arvioinnin pohjana käytimme Diakin libguides tiedonhaun opasta. Pyrkimällä noudattamaan avoimen tieteen ja tutkimuksen suosituksia varmistamme hyvän tieteellisen

käytännön toteutumisen opinnäytetyöprosessissa. (Libquides, Avoimen tieteen ja tutkimuksen periaatteet ja käytännöt Diakissa, 2019.)

Huolellinen perehtyminen tuoreimpiin kansallisiin ja kansainvälisiin sosiaali- ja terveystieteen sekä tutkimuskirjallisuutta käsitteleviin lähteisiin toimi koko opinnäytetyöprosessin pohjana. Huolellinen perehtyminen oli tarpeen, sillä kokemus vastaavanlaisen prosessin suorittamisesta oli vähäinen. Tutkimuksen edetessä työn tulokset antoivat viitteitä siitä, että kokemattomuus ei vaarantanut tavoitteisiin pääsyä. Esimerkkinä voidaan mainita, kuinka teoriassa kuvattu syrjäytymisen prosessinomainen luonne konkretisoitui haastateltavien kertomuksissa. Tämä osoittaa sen, että tutkimuskysymykset olivat toimivia ja relevantteja.

Teemahaastattelu palveli tutkimusmenetelmänä parhaiten tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitteita. Valintaan vaikutti myös se, että tiedossa oli haastateltavien mahdollinen niukkasanaisuus. Haastattelun strukturoinnin avulla varmistettiin se, että esitettyihin tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset. Tutkimushaastattelujen nopea, tekijöistään riippumaton toteutusaikataulu ei antanut mahdollisuutta varauduttuihin tätä edeltävien vaiheiden toteuttamiseen. Haastattelut oli varauduttu tekemään kasvotusten, kuten esihaastattelu. Haastattelu toteutumiskohdan äkillisyyden takia, ei uutta esihaastattelua ehditty tekemään puhelimitse. Tavoitteena oli lähettää tuleville haastateltaville saatekirje, jossa olisi ollut kaikki se informaatio, joka nyt kerrottiin suullisesti. Kirjallisen informoinnin myötä tutkitavien olisi ollut helppo kerrata kuinka tutkimuksessa keräämään, käyttämään, luovuttamaan, säilyttämään heitä koskevia tietoja. Tutkittavien suullinen informointi henkilötietojen käsittelystä täytti kuitenkin läpinäkyvyyden periaatteen. Haastattelujen nopea aikataulu ja haastattelun toteutuminen puhelimitse olivat tutkimusprosessin suurimmat luetettavuutta ja eettisyyttä koskevat haasteet.

Tutkimuskysymykset muodostuivat helposti teoriaan perehtymisen ja tutkimuksen selkeä tavoitteen vuoksi. Haastattelukysymysten laatiminen osoittautui haastavaksi. Kysymysten tuli olla helposti ymmärrettäviä olematta kuitenkaan liian johdattelevia. Lisäksi niiden tuli olla riittävän avoimia, jotta nuoret eivät voisi vastata niihin vain myöntävästi tai kieltävästi. Oman haasteensa antoi tutkimuksen kohderyhmä, sillä vieraana ihmisenä on ensin saavutettava nuorten luottamus.

Hirsjärvi, Hurmetta (2000,132) lainaten nuoret on *"saatava tutkimuksen puolelle ja motivoituneeksi vastaamaan"*. Myös KAN ry:n toiminnanjohtaja valmisteli meitä haastatteluun ja pyysi varautumaan siihen, ettei nuorista välttämättä "irtoa" paljon puhetta. Hänen mukaansa tällöin syy ei välttämättä ole haastattelijassa vaan nuoren omassa kykenemättömyydessä jäsentää asioita. Haastattelurunkoa laatiessa pyrimme huomioimaan nämä edellä mainitut tekijät.

Haastattelujen alkuvaiheessa konkretisoituivat puhelinhaastattelun haasteet. Puhelimessa haastateltavien nonverbaalisen viestinnän tulkinta, lukuun ottamatta äänenpainon ominaisuuksia oli mahdotonta. Keskusteluun kuuluvat luontaiset tauot esimerkiksi asioiden miettimisen kohdalla oli vaikea hahmottaa, koska visuaalinen yhteys puuttui. Haastateltavan tunnetilojen havainnointi oli lähes mahdotonta, emme nähneet esimerkiksi oliko haastateltava levoton ja halukas lopettamaan puhelun. Koimme edellä mainitun kaltaiset tilanteet haastavina, kun taas haastateltavat saattoivat kokea vuorovaikutuksesta puuttuvat elementit jopa itseään suojaavina tekijöinä. Jälkeenpäin ajatellen olisimme voineet myös ehdottaa haastattelua esimerkiksi Skype- sovelluksen kautta, jolloin olisimme nähneet toisemme.

Kuunnellessa haastatteluja jälkikäteen vaikutti siltä, että käytetyt maneerit kuten "niin" tai "joo-o" tuntuivat ajoittain katkaisevan haastateltavan puheen. Toisinaan haastattelulle varattu aika velvoitti etenemään ja oli vaikea arvioida, oliko vielä aikaa tarkentaville jatkokysymyksille. Lopulta tutkimustuloksia kerrottaessa yhteistyötaholle saimme positiivista palautetta siitä, että olimme saaneet nuoret niinkin avoimesti kertomaan meille asioistaan. Puhelin haastattelu saattoi tarjota haastateltavalle suotuisimmat vastausolosuhteet lisäten yksityisyyden suojaa.

Haastattelunauhoitteiden litterointi- ja analyysivaihe toi mukanaan uuden haasteen, joka heikensi osaltaan tutkimuksen laatua. Haastattelumateriaalia litteroitaessa selvisi, että kahteen nauhoitteeseen oli tullut tuntemattomasta syystä kohinaa puhelun aikana ja tämä hidasti huomattavasti litterointiprosessia. Nuorten käyttämää puhetyyliä oli myös vaikea litteroida sanasta sanaan auki. Puhekieli sisälsi paljon täytesanoja ja niiden käyttö hajaannutti informaation, ja vaikeutti vastauksen tulkintaa. Analyysivaiheen tueksi kirjattiin litteroituun tekstiin

huomioita esimerkiksi äänen sävyistä ja painoista, koska pelkkä auki kirjoitettu teksti ei välttämättä sisältänyt kaikkea informaatiota vastauksesta. Haastattelujen mahdollisimman eksakti ja nopea litterointi tuki tutkimuksen luotettavuutta. Tuoreesta muistista oli hyötyä myös silloin kun haastateltavan verbaaliset maneerit rikkoivat kysymyksiin annettuja vastauksia. Täydensimme aineistokeruuta lisäksi kirjallisilla muistiinpanoilla haastattelujen aikana, ja jälkeen.

Kun valmis aineisto vihdoinkin oli edessämme ja pääsimme sitä kokonaisuudessaan tarkastelemaan, aiheutti se laajuudellaan, ja monikirjoisuudessaan hämmennystä. Jouduimme jälleen palaamaan tutkimuskäytänteistä käsittelevien kirjojen äärelle. Vastaavanlaista hämmennystä ja epävarmuutta oli kuvattu kirjassa luonnollisena osana koskien juuri tätä tutkimusprosessin vaihetta. Tutkimustyötä käsittelevät kirjat toimivat oivana kompassina koko tutkimusprosessin ajan. Tulosten analysointivaiheessa ja johtopäätöksiä tehdessä huomasimme puutteita haastattelurungossa, ja harmittelimme ettei meillä ollut jälkikäteen mahdollisuutta esittää haastateltaville tarkentavia kysymyksiä. Analyysivaiheen tueksi kertaamme jo aikaisemmin lukemaamme tutkimuskirjallisuutta. Kertaaminen syvensi jo aikaisemmin opittua ja tunnistimme oman tutkimusprosessimme eri vaiheet vieläkin selkeämmin teosten kuvaamista vaiheista. Jatkuva analysointivaiheen aikana käyty reflektiivinen keskustelu, ja rakentava keskinäinen palautteenanto tuki tältä osin tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Kaikista haasteista ja suhteellisen vähäisestä aineistosta huolimatta koemme, että saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme ja näin ollen tutkimukselle asetetut tavoitteet saavutettiin.

Aineisto on säilytetty huolellisesti tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, ja sen ovat kuulleet, ja nähneet vain tutkimuksen tekijät. Tutkimuksen lopuksi KAN ry:lle lähetettiin tutkimukseen osallistujille toimitettava saatekirje (LIITE 2), jossa kerrataan vielä tutkimuksen tarkoitus, haastattelu materiaalin salassapitoa, ja säilytystä koskevat asiat sekä muistutetaan erikseen aineiston hävittämisestä. Lisäksi kirjeessä mainitaan tutkimuksen julkaisuosoite

6.6 Pohdinta

Opinnäytetyö ja sitä koskevan raportin laatiminen ajoittui neljälle lukukaudelle. Laadullinen tutkimus osoittautui hyvin työlääksi, mutta erittäin mielenkiintoiseksi prosessiksi. Haastatteluaineisto analysoitiin nopeasti, jonka jälkeen opinnäytetyöprosessi pysähtyi lähes puoleksi vuodeksi. Prosessi kiihtyi loppua kohden ja pääsimme työskentelemään opinnäytetyön parissa intensiivisemmin. Tiiviimpi työskentely vei prosessia syvemmälle ja aivan työskentelyn loppumetreillä aineisto jäsenyi selkeäksi kokonaisuudeksi. Pitkähkön prosessin vahvuus on mielestämme siinä, että se on tarjonnut mahdollisuuden tarvittaessa etäisyyden ottoon niin, että työ on aika-ajoin saanut kypsyä rauhassa. Ajallisen etäisyyden ottaminen on mahdollistanut myös työn kriittisen reflektoinnin. Haasteena koimme sen, että kun uuden oppiminen jaottuu pidemmälle aikavälille, jolloin korostuu osaamisen eri asteisuus opinnäytetyön alku- ja loppuvaiheen välillä. Samalla kun omat ammatilliset kompetenssit ovat vahvistuneet koko prosessin ajan, on todettava, että tutkimustyötä oppii vain tekemällä tutkimustyötä.

Seuraavaksi pohdimme oman ammatillisuuden kehittymistä opinnäytetyöprosessin kuluessa, huomioiden sosionomin ja diakonin ammatilliset kompetenssit. Kyky ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteiden luomiseen oli molemmilla vahva jo aikaisemman sosiaali- ja terveysalalla ammattipätevyyden ja hankitun työkokemuksen myötä. Opinnäytetyö prosessi syvensi tätä kykyä ja haastoi toteuttamaan yhteistyötä hanke- ja kehittämistyön kontekstissa. Olemme kiitollisia muun muassa mahdollisuudesta päästä mukaan KAN ry: n ja Sininauhaliiton sosiaali- ja terveysministeriölle laadittavan hankehakemuksen tarveperustelujen laatimiseen.

Työelämä yhteistyössä toteutetun opinnäytetyön päätarkoitus on yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Opinnäytetyöprosessin aikana ymmärrys yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osallisuuden merkityksestä palvelujen kehittämisessä on syventynyt. Asiakkaan osallisuuden tukeminen palvelutarpeen arvioinnissa koko palvelusuhteen ajan lisää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, mutta tukee myös palvelujen laatua ja tuottavuutta, joka puolestaan lisää niiden vaikuttavuutta. Opinnäytetyöprosessin kuluessa nousi ymmärrys siitä,

miten ammattilaisen näkemä ja määrittelemä asiakkaan status ja tarve, ei välttämättä vastaa asiakkaan omaa kokemusta asiasta ja omista tarpeista. Esimerkiksi ne tekijät, jotka yhteiskunta katsoo aiheuttavan syrjäytymisen, ei välttämättä vastaa nuoren omaa kokemusta syrjäytymisestä. Tai ne keinot, joilla yhteiskunta pyrkii tukea nuoren kouluttautumista ja työelämään siirtymistä, eivät vastaa nuoren omia tuen tarpeita. Koemme, että on tärkeä pysähtyä asiakkaan rinnalle, rakentaa luottamus ja kuunnella mitkä hänen oikeat tarpeensa ovat. Tällaisissa tilanteissa KAN ry:n tapaisen kolmannen sektorin toimijan tai kirkon diakoniatyön on helpompi vastata yksittäisten ihmisten tarpeisiin, kuin yhteiskunnallisten toimijoiden. Ensimmäisen sektorin organisaatioiden rakenteet ovat ajoin kovin jäykkiä ja niiden on huomattavasti vaikeampi vastata yksittäisen ihmisen tarpeisiin.

Perehtyminen nuorten syrjäytymiseen on auttanut tunnistamaan hyvinvoinnin suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Syrjäytymisen syyt ovat moniulotteisia ja ne elävät jatkuvassa suhteessa toisiinsa. Syrjäytymiselle altistavia tekijöitä voi "kasaantua" nuorelle jo ylisukupolvisesti. Erityisesti ymmärrys syrjäytymisen prosessinomaisuudesta on auttanut näkemään ennalta ehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkityksen. Lasten ja nuorten kohdalla varhaisen tuen merkitys korostuu. Koska suojaavia- ja riskitekijöitä on monia ja eri elämänvaiheessa eri tavalla painottuvia, on monialainen yhteistyö asiakkaan hyväksi tehokkainta. Tulevana sosionomina meidän tulee toimia aktiivisena asiakkaan etua ajaen moniammatillisessa ja monialaisessa yhteistyössä.

Tuloksista meitä puhutteli toisen ihmisen tuen merkitys. Tulevina sosionomi, diakoneina meidän huomiomme kiinnittyi tuloksissakin esiin nousseen nuoren kertomukseen siitä, kuinka hän jälkikäteen on ymmärtänyt, miten paljon häntä on autettu, vaikka hän ei sitä aina itse osannut ymmärtää tai vastaanottaa. Nuoren pohdinta kannustaa pitkäjänteiseen ja periksi antamattomaan työotteeseen. Muutos nuoressa tapahtui vasta sitten, kun hän tuntui olevan siihen itse valmis. Ammattilaisen on hyvä tunnistaa asiakkaan elämäntilanne ja käytettävissä olevat voimavarat ja toimia niiden tarjoamista lähtökohdista.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimonen, S. (2015). *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Aapola, S. & Ketokivi, K. (2005). Johdanto: Aikuistumiset ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, S & Ketokivi, K. *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Tampere: Nuorisotutkimusseura.
- Aapola, S. (2005). Aikuistumisen oikopolkuja? Koulutusreitit ja aikuistumisen ulottuvuudet nuorten elämässä. Teoksessa Aapola, S & Ketokivi, K. *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Tampere: Nuorisotutkimusseura.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eurofound, (2012), *NEETs Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Saatavilla 9.1.2018 https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1254en.pdf
- European Commission (2013), *Youth Social Exclusion and Lessons from Youthwork*. Eurydice and Policy Support Unit (P9) of the Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA) (i.a.) Saatavilla 9.1.2018 http://eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/social_exclusion_and_youth_work.pdf
- Gothon, R. (1.3. 2019) *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas*. Eettiset periaatteet tutkivassa ja kehittävässä työssä. Saatavilla <http://libguides.diak.fi/c.php?g=389856&p=2793510>
- Harjupää, K., Ågren, S. & Laiho, S. (2017). *Sujuvuutta siirtymiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet*. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2017:1. Saatavilla https://www.oph.fi/download/182497_Sujuvuutta_siirtymiin.pdf

- Heinola, T. & Johnson, M. (2010). Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. *Perhepiirissä*. Helsinki: Kellan tutkimusosasto.
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T., Aaltonen, S. (2017) *Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti*. Saatavilla 9.1.2018 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133266/Puheenvuoro_11_978-952-493-298-1.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2004). *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3959-2>
- Hukki, T. (2010). *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, E113
- Ikäheimonen, S. (2015) Syrjäytyneiksi luokiteltujen nuorten terveystalveluiden käyttö ja kustannukset. Teoksessa Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimonen, S. *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, Työpaperi 33/2017. Saatavilla 30.3.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1
- Juntunen, A. 2016. "Ettei kävis niinku faijalle" – Nuorten elämänkulku ja toimijuus koulutuksellisissa ja ammatillisissa valinnoissa. Diakonian tutkimus 1:2016. Saatavilla <http://dts.fi/files/2009/10/DT1-16web.pdf>
- Kainulainen S. & Saari J. (2013). *Koettu huono-osaisuus Suomessa*. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.), *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa* Tampere: Juvenes Print
- KAN ry, i.a. Kristillinen narkomaani- ja päihdetyö. Toimintayksiköt, aluetyö. Saatavilla 31.03.2019 <https://www.kan.fi/toimintayksikot/aluetyo>
- KAN ry, i.a. Kristillinen narkomaani- ja päihdetyö. Visio, ja Toimintaperiaatteet. Saatavilla 10.12.2017 https://www.kan.fi/visio_2

Kansaneläke laitos, henkilöasiakkaat, toimeentulotuki. Saatavilla 10.1.2019

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maaran-alentaminen>

Koivisto, O. (2014). Nivelvaiheet toimiviksi. Teoksessa Juutilainen, P-K., Pasanen, H. & Alanko-Turunen, M. *Arvokas ohjaus*. Haaga-Helian julkaisu. Kehittämöisraportit ja tutkimukset 2014. Saatavilla

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/144265/hh_arvokasohjaus_verkkoon.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kosola S., Niemelä, E., & Niemelä, S. (2018). Päihdekokeilut normaalia nuoruutta vai alkava häiriö? *Duodecim* 2018 vol. 134 no. 8 s. 865-872.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Saatavilla 21.4.2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L12>

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla 22.4.2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

L 28.12.2007/1438. Asevelvollisuuslaki. Saatavilla 21.4.2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071438>

LA 86/2018 vp. Lakialoite laiksi lastensuojelulain 75§:n muuttamisesta. Saatavilla 21.4.2019 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_86+2018.aspx

Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (pp. 29-50). Jyväskylä: PS-kustannus

Larja, L., Törmäkangas, L., Merikukka, M., Ristikari, T., Gissler, M., Paananen, R. (27.04.2016). Tieto & trendi, Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit, NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Saatavilla 31.03.2019 <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/neet-indikaattori-kuvaa-nuorten-syrjaytymista/>

Libguide, (2019). Avoin tiede ja tutkimus. Saatavilla 10.03.2019

<http://libguides.diak.fi/c.php?g=493965>

Lähteenmäki-Smith, K. (2013) *Komission Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden suositusten täytäntöönpano Suomessa Kansallista toimintapolitiikkaa koskeva selvitys*. Rambøll management consulting. Saatavilla 15.1.2019 <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9959&langId=fi>

- Myrskylä, P. (2012) Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Saatavilla 4.1.2018 <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Myrskylä, P., Ristikari, T. (11.4.2019) Suomessa on syrjässä 61 163 nuorta. Me. Saatavilla <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/uutiset/suomessa-on-syrjassa-61-163-nuorta/>
- Niemelä, S. (2009). Nuorten päihdeongelmien ehkäisy ja hoito. Teoksessa Tammi, T., Aalto, M., Koski-Jännes, A. (toim.), *Irti päihdeongelmista*. (s. 49-73). Helsinki: Edita
- Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehtikainen, T., Puumalainen, J., Ehrling, L., Rimpelä, M., Vornanen, R. (2013). *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Helsinki: Eduskunta Saatavilla 14.1.2018 http://sakury.fi/tiedostopankki/80-Hyvinvointiverkosto/02%20Verkkojulkaisu/EDUSKUNTA_Nuorten-syrjaytymisen-tutkimus_2013.pdf
- Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimusverkosto. Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Nuorisobarometrin erillisenäyte/aineistonkeruu (5.12.2017). Saatavilla 4.1.2019: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriavoistumistyoryhma_gretschelmylly-niemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf#page6
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Opetusministeriö, (2005). *Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80297/tr33.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. (2012). *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallisen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla 7.3.2019 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-696-0>

- Palola, E., Hannikainen-Ingman, K., Karjalainen, V. (2012) *Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pinta syvemmin*. Yhteiskuntapolitiikka-YP 77 (2012) 3. Saatavilla 4.1.2018 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102895/palola.pdf?sequence>
- Pulli, P., Ristikari, T., Pyykkönen, J., Kivelä, J., Merikukka, M., Eskelinen, N. (2018) Missä elämänvaiheessa syrjäytyminen syntyy? *Me*. Saatavilla 22.4.2019 <http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/>
- Puolustusministeriö. (2010). *Suomalainen asevelvollisuus. "Puolustuksen perusta, yksilöä motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava"*. Saatavilla 29.3.2019 https://www.defmin.fi/fi-les/1647/Suomalainen_asevelvollisuus_plm_2010.pdf
- Puolustusvoimat, (2018). *Varusmies 2019*. Opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. PunaMusta 2018. Saatavilla 28.3.2019 <https://varusmies.fi/documents/1948673/2258487/Varusmiesopas+2018.pdf/522a30fe-5941-4d67-8eb1-be8a45dee004>
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat. Teoksessa Era, T. (toim.) *Osallisuus oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156. Saatavilla 22.4.2019 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJUL-KAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja Terveysministeriö. (2017) *Sosiaalihuoltolain soveltamisopas*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2017:5. Saatavilla 23.4.2019
- Stengård, E., Appelqvist-Schmidlechner, K., Uppane, M., Haarakangas, T., Parkkola, K. & Henriksson, M. (2008) *Time Out! Aikalisä! Elämän raiteilleen. Varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneiden miesten elämäntilanne ja psykososiaalinen hyvinvointi*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 18/2008. Saatavilla 24.3.2019 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76859/R18-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Hyvinvointi ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. *Osallisuus*. (2018) Saatavilla 31.3.2019 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

- Tietoarkisto. Aineistohallinnan käsikirja. Informointi henkilötietojen käsittelystä. Saatavilla 27.3.2019 <https://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/tutkit-tavien-informointi.html>
- Tuomi, J., Saarijärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällön Hyvinvointi ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi analyysi. (2. uud. p.). Helsinki: Tammi
- Valtioneuvosto. Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta. (10.12.2018) Saatavilla 1.4.2019 <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410845/3547391/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit/4d66e9b6-4e77-6734-cff0-75664bbaa7d7/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf>
- Vanhalakka-Ruoho, M. (2014) *Toimijuuselämäkulussa – ohjaustyön perusta?* Aikuiskasvatus 3:2014. Saatavilla 31.3.2019 <http://elektra.helsinki.fi.anna.diak.fi:2048/se/a/0358-6197/34/3/toimijuu.pdf>
- Vasalampi, K. (2012) Appraisals of education-related goals during educational transitions in late adolescence: consequences for academic well-being and goal attainment.
- Virtanen, I.A., (2018). Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyssuhteissa. Teoksessa Kivijärvi, A., Huuki, T. & Lunabba, H. *Poikatutkimus*. Tampere: Nuorisotutkimusseura
- Äikäs, A. (2012) Toiselta asteelta eteenpäin, Narratiivinen tutkimus vaikeavammaisnuoren aikuisen koulutuksesta ja työllistymisestä. Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy Tampere, 2012

LIITE 1. Haatattelurunko

HAASTATTELURUNKO

TAUSTATieto JA NYKYISYYS

1. Ikä?
2. Oletko tällä hetkellä koulussa tai työelämässä?
3. Missä asut? Kenen kanssa?
4. Mitä harrastat?
5. Oletko käynyt armeijan?
6. Onko sinulla minkä verran kavereita?
7. Minkälaiseen työllistävään toimintaan olet osallistunut? Esimerkiksi työpa-jatoiminta.

ELÄMÄNKULKU TÄHÄN PÄIVÄÄN ELI MENNEISYYS

1. Minkälaista aikaa elämässäsi oli yläkoulun aika?
 - Oliko sinulla kavereita?
 - Harrastuksia?
 - Perhesuhteet?
 - Oliko sinulla toiveammattia tai mistä haaveilit?
 2. Miten elämä muuttui peruskoulun jälkeen?
 - Hakeuduitko opiskelemaan tai työelämään?
- >KYLLÄ: Mikä/ kuka vaikutti valintaasi? Suorititko opinnot loppuun?
- >Ei: Mitä teit? Olisitko halunnut kouluun/töihin?
- Miten se olisi mahdollistunut? Olisitko kaivannut tukea? Mitä?
3. Miten muuten kuvailit peruskoulunjälkeistä aikaa? Jos nyt voisit valita niin tekisitkö jotakin toisin?

TOISEN IHMISEN TUKI JA MERKITYS?

1. Kun katsot elämääsi taaksepäin, niin jäikö nuoruudestasi jonkun erityisen ihmisen tuki/apu mieleen? Jos ei niin, olisitko tarvinnut sellaista?
 2. KAN ry on suunnittelemassa toimintaa ikäisillesi miehille. Minkä kaltaisesta toiminnasta olisit kiinnostunut.
 - Toimintapainoteinen
 - Henkilökohtainen tuki
 3. Minkä kaltaisesta tuesta ajattelet, että olisi sinulle eniten hyötyä?
 4. Onko sinulla tulevaisuuden suunnitelmia/ tavoitteita?
- > kyllä: Mitä? Miten aiot niihin toteuttaa/päästä?
- >ei: Miksi? Tarvitsisitko jotain apua/tukea saavuttaaksesi tavoitteen?
5. Minkälaisena näet elämäsi tulevaisuudessa? Työ? Perhe?

LIITE 2. Saatekirje

SAATEKIRJE

HELSINKI
27.3.2019

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Kiitos osallistumisestasi Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä koskevaan tutkimushaastatteluun huhtikuussa 2018.

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä haastatteluaineistoa, jonka pohjalta KAN ry voi kehittää toimintaansa. Tutkimus on edennyt sen loppuvaiheeseen ja opinnäytetyömme käsikirjoitus on valmis. Valmis opinnäytetyö julkaistaan osoitteessa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/1552>

Haastattelumateriaalin säilytys ja salassapito

Halusimme vielä muistuttaa, että teiltä saamamme haastatteluaineistoa ei käytetä muuhun tarkoitukseen kuin tutkimuksen tekemiseen. Aineistoa ei arkistoida ja se säilytetään vain tutkimuksen ajan. Tutkimuksen loputtua aineisto hävitetään.

Tutkimukseen osallistumisen merkitys

Olemme saaneet vastaustenne pohjalta arvokasta kokemustietoa siitä, miten nuorille suunnattuja palveluja voidaan kehittää. Osallistumisellanne on suuri merkitys meille opiskelijoina, KAN ry:lle kolmannen sektorin toimijana ja tulevaisuudessa myös muille palveluntarjoajille.

LÄMPIMÄT KIITOKSET MUKANA OLOSTA JA VASTAUKSISTA.

Ystävällisin terveisin; Niina Nykänen, ja Martta Shiberu, Diakonia-ammattikorkeakoulu